

Nedokončený rukopis Gézy Včeličky o dějinách trampingu¹

Jan Krško

Se jménem spisovatele Gézy Včeličky² se bezpochyby setkal každý předválečný tramp. Vždyť tuto personu citovaly v pozitivním či negativním smyslu snad všechny trampské časopisy a rubriky. Včelička patřil v trampských kruzích k představitelům tzv. rudého křídla, které nezávislé táboření a lásku k westernu ztotožňovalo s marxistickými postuláty. Komunističtí trampové se proto dostávali do střetu se svými názorovými oponenty v čele s Bobem Hurikánem. Celý konflikt se dnes nepřesně označuje jako boj politických a nepolitických trampů. Politickými trampy jsou zde myšleni komunisté, ačkoliv i druhá skupina byla napojena na stranické subjekty. Stoupenci Boba Hurikána se však trampingu nesnažili sešněrovat určitou ideologií. Naopak se stavěli do role obránců jeho původního obsahu. V rámci boje tak vystávala potřeba zmapovat zdroje, počátky a vývoj trampingu, čímž by se posílila oprávněnost argumentace toho či onoho názorového proudu (Krško 2016).

Bob Hurikán své pojetí dějin trampingu prezentoval ve dvou knihách — *Trampské zkazky* (Hurikán 1933) a *Dějiny trampingu* (Hurikán 1940). Autor klade počátek všeho ještě do časů habsburské monarchie a popisuje touhu řady skautů oprostít se od organizované turistiky. Pozornost věnuje partě kluků, ze kterých v budoucnu měla vzniknout první trampská osada Ztracená naděje. V přírodě se tehdy objevují další stoupenci svobodného táboření a rodí nová subkultura. S rokem 1920 přichází tzv. doba kovbojská, kdy se trampové v odívání snaží do co největšího detailu napodobit své americké vzory. Volné toulání a táboření pod širým nebem však záhy vystřídal usedlý osadní život, stavba chat a pěstování kolektivních sportů. V oblečení se prosazuje větší střídmost a účelnost, kdy nastupuje tzv. doba kanadská. Stoupenci původních trampských ideálů se smršklí v nevelkou skupinu stanářů, jimiž ostatní majitelé dřevěných přístřešků často opovrhovali.

-
- 1 Studie vznikla a vychází s podporou grantového projektu GAČR č. 16-15962S s názvem *Tramping v českých zemích v letech 1918 až 1989: subkultura v interakci se státem a společností, řešeného na FF UK v Praze.*
 - 2 Základní životopisná data: *Lexikon české literatury 4/II U—Ž*, Praha: Academia, 2008: 1268–1296.

Hurikán viděl ve své první knize budoucnost trampingu skepticky.³ Z podílu na neblahém vývoji trampingu vinil Bob členy již zmiňované Ztracené naděje. Průkopnická osada udávala tón všem ostatním táborníkům, takže negativní přechod k pohodlné víkendové rekreaci zcela logicky řada trampů napodobila. Bob se v této kritice vzácně shodl s komunistickým křídlem. Ve své druhé práci však další vývoj trampingu viděl nadějněji a na milost rovněž vzal osadníky ze Ztracenky. Obdobný proces měl jeho přístup k politickým oponentům. Zatímco v *Trampských zkazkách* se ostře vyhraňuje vůči komunistickým osadníkům a viní je z politikaření, výtržnosti a nekamarádkého jednání, v *Dějínách trampingu* zaujímá mírnější tón. Druhá Bobova publikace totiž spatřila světlo světa až v době protektorátu. Hurikán proto zřejmě nechtěl příliš zdůrazňovat krizové jevy, rozkol v trampingu. Díky uhlazenějšímu stylu je tak Bobova druhá kniha mnohými vnímána jako objektivní popis dějin trampingu.

Popularitu však Hurikánovi vynesla především topografická práce. Bob se před vydáním *Dějin trampingu* snažil zmapovat co největší počet osad. Studoval dobový tisk, obesílal stoupence trampingu v různých koutech republiky a nechal se o životě tamních táborníků podrobně informovat. Řadu lokalit samozřejmě navštívil osobně. Hurikán si však při popisu jednotlivých osad počínal značně tendenčně. Tábořiště rudých trampů vesměs ignoroval a nepřesné informace podával i o místech, kde se nesetkal se vřelým přijetím (Krško 2016: 173–176).

Bobovy knihy byly pro komunistické křídlo hozenou rukavicí. Přes odmítavý postoj se však k podobnému činu dlouho neodhodlalo. Teprve v padesátých letech se Géza Včelička rozhodl zpracovat své pojetí dějin trampingu. Časový odstup je vcelku překvapující, neboť Hurikán a Včelička se v meziválečné době jako neformální vůdci nepřátelských směrů často v tisku napadali (Morkes 1977; Kössl, Waic 1992). Vzájemné rozepře přecházely do osobní roviny, kdy Hurikán uvítal zákaz některých Včeličkových děl na počátku okupace.⁴ V poúnorových časech byla situace zcela opačná. Včelička jako autor sociální prózy stál zdánlivě na výsluní, zatímco Bob střídal dělnické profese. Samotný Géza však prožíval rozporuplný pocit. Uvítal nástup komunistů k moci a v duchu nové doby přepracovával i svá starší díla. Současně však chtěl zachovat věrnost trampingu. Stalinistický režim přitom začal potlačovat trampy jako nikdo předtím (Krško 2016: 173–176).

Včelička proto musel nejen reagovat na předválečné spory, ale najít trampingu místo i ve změněných poměrech. Stejně jako kdysi Hurikán, začal i on získávat údaje o osadách a korespondovat s dávnými přáteli. Vedle sběru informací se pustil do sepisování prvních kapitol díla.⁵ Velkým povzbuzením měla být nabídka šéfredaktora nakladatelství Mladé fronty Jiřího Hájka, že Včeličkoví paměti o trampingu vytisknou (40 let trampingu 1964: 6). Géza se však tématu věnoval s různou intenzitou, práci často kvůli jiným povinnostem a zhoršujícímu se zdraví odložil. Sestavování textu se

3 Pesimistické názory na vývoj trampingu se objevovaly i jinde, viz Trampové a weekendisté 1933.

4 Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, f. Bob Hurikán, čís. přír. 94/67, inv. č. 3, Zápisník z let 1938–1939.

5 Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha, f. Géza Včelička, čís. přír. 39/61, inv. č. 432–437, Poznámky o trampingu.

tak protáhlo na řadu let a nakonec je roku 1966 přerušila Včeličkova smrt. Dílo tak zůstalo v nedokončeném rukopise, který se spolu s ostatní Gézovou pozůstalostí dostal do vlastnictví Literárního archivu Památníků národního písemnictví.⁶

Práce působí na dnešního čtenáře kontroverzně. Opakování myšlenek, rozvlácnost a neúměrná popisnost dávají tušit, že po literární stránce nejde o vrcholnou Včeličkovu produkci. Čtivosti jistě nepřidá časté odbíhání od trampské tematiky k životním osudům autora. Géza zde chtěl prezentovat tramping jako nedílnou součást pokrokového hnutí mládeže a sešněroval text ideologickou terminologií.⁷ Nešlo přitom jen o snahu obhájit existenci trampingu v podmínkách poúnorového režimu, ale především o skutečný Včeličkův pohled. Vždyť připravovaná kniha měla být jakousi prezentací rudého trampingu jako jediného věrohodného směru v neorganizovaném táboření.⁸ V intencích socialistického realismu pak kriticky hodnotí veškeré své jednání, včetně těch kroků, jež ho přivedly na dráhu trampingu. V první řadě jde o Včeličkovu přijímání westernové filmové tvorby. V mnoha případech pak nevíme, zda jde o dobový Gézův prožitek, či jeho pozdní názorovou interpretaci. Úsměv bezpochyby vyvolá způsob uchování práce. Autor své úvahy běžně vpisoval do seznamu denního nákupu. Na některých listech je proto připravované knize věnováno jen minimum prostoru. Špatně čitelný text charakterizují rozměrná písmena, takže většina stránek obsahuje jen několik vět.

Přes všechna negativa přináší práce řadu klíčových skutečností. Včelička svou knihu koncipoval opravdu velkolepě, desítky listů věnoval pouze vysvětlení původního významu slova *tramp*. Včelička zde naráží na román Jacka Londona s názvem *Cesta*. V prvních českých překladech díla se totiž výraz „tramp“ hojně užíval. Kniha přibližuje život amerických tuláků, kteří za obživou cestovali vlakem z jednoho konce Států na druhý. Rozumí se samo sebou, že načerno. Dílo pak mohlo sloužit jako určitý manuál, jak se při jízdě vyhnout železničním zřízencům. Zřejmě tento aspekt oslovil některé naše příznivce divokého skautování a zmíněný termín tramp vztáhli na sebe. Géza vkládá do Londonova příběhu vlastní literární invenci a snaží se popis vzniku amerických trampů zdramatizovat.

Včelička uznává odlišnosti mezi českým a americkým trampigem. Zdůrazňuje však společný atribut, a to přátelství jednotlivých členů potulné party a ochotu si kdykoliv pomoci. Oba trampigy pak k sobě měly nejbliže v době hospodářské krize. Géza zde naráží na skutečnost, že řada českých nezaměstnaných trampů zůstávala na osadě přes celý týden a živila se příležitostnou prací u okolních sedláků. Klíčové postavení Londonovy tvorby nicméně Včelička bezděky relativizuje při popisu vlastní cesty k trampingu. Stejně jako Bob Hurikán zdůrazňuje vliv kovbojek, přičemž pečlivě rozebírá první zhlédnutá filmová díla i jejich herce. Naskytá se otázka, zda hlavním motorem pro utváření trampingu nebyla „pokleslá“ westernová díla a Londonova

6 Literární archiv Památníků národního písemnictví Praha, f. Géza Včelička, čís. přír. 3/87, Paměti — tramping.

7 Obdobné výklady trampingu nebyly v té době ničím výjimečným, Hofman 1963: 169–175; Sílu nám dávala strana 1961: 32–37.

8 Blíže: Literární archiv Památníků národního písemnictví Praha, f. Géza Včelička, čís. přír. 3/87, dopis Karlu Vojíři 4. ledna 1961.

tvorba hrála jen okrajovou roli. Včeličkovu touhu po romantice Divokého západu však komplikovala jeho učňovská léta v různých restauracích a pohostinstvích. Teprve nástup do továrny a osmihodinová pracovní doba mu poskytly nebyvalé možnosti. Gézova slova nelze brát na lehkou váhu. Zlepšování pracovních podmínek skutečně zaměstnancům umožnilo aktivně využívat volný čas. Pokud dělník strávil většinu dne v závodě, jen stěží našel dostatek sil k výletům do okolní přírody. Nikoliv náhodou se tramping rozšířil krátce po zrodu republiky, tj. za výrazných změn v sociálním zákonodárství.

Včelička se svými kamarády nejprve projeví zájem o skauting, nicméně je odrazovala přílišná disciplína, svázanost a vliv politických stran. Parta se tedy na základě vlastního úsudku rozhodla jít cestou neorganizovaného táboření. Tento myšlenkový posun měl jasně dokazovat, že komunističtí trampové objevili kouzlo trampingu stejně samostatně jako jejich názoroví oponenti. Včelička nicméně opomíjel skutečnost, že v době, kdy začínal trampovat, ještě neměl vyhraněné politické názory. Teprve po ujasnění svých cílů se Géza s přáteli dozvěděl, že existují jiné party provozující divoký skauting. Šlo především o skupinu budoucí osady Ztracené naděje. Podle Včeličky se měla dát dohromady v roce 1917, přičemž až do vzniku republiky se v žádném případě nejednalo o tramping. Kromě datace se tak shoduje s Bobem Hurikánem a otevírá problém skutečných počátků trampingu.

Kluci kolem Včeličky se toužili s členy Ztracenky sejít, probrat s nimi podstatu volného táboření a připojit se k nim. Přes usilovné pátrání se jim však Ztracenkáře nepodařilo ve městě zkontaktovat. Naskýtá se nám otázka, zda by případné setkání pozitivně ovlivnilo budoucí vztahy Ztracenky a komunistických trampů. Včelička s druhy nakonec vypátrali jinou partu, a to Černé vlky. Následnému setkání s Černými vlky věnuje Géza v práci značný prostor, přičemž jen popis jejich klubovny a kovbojského oblečení zabere několik odstavců. Černí vlci nicméně jakoukoliv spolupráci odmítli, přičemž dávali jasně najevo, že by si jejich oděv ani nemohli pořídit. Zklamaná Včeličkova parta se rozhodla začít trampovat po svém a pořídit si zálesácké oblečení v levnějším provedení. Tato reakce vnáší otazník nad reálnou existencí tzv. doby kovbojské. Myslím tím skutečnost, že mnoho trampů na prvotřídní pistolnický kostým nemělo dostatek financí a na víkend odjíždělo v tom, co bylo pro ně dostupné. Bob Hurikán zřejmě vytvořil klasifikaci trampingu na základě zevnějšku členů několika osad v Povltaví a Posázaví. Při získávání materiálu pro svou druhou knihu se jistě setkal i s jinými způsoby odívání, ale původní rozdělení vývoje trampingu již měnit nechtěl.

Rozladění nad neochotou Černých vlků s velkou pravděpodobností ovlivnil pozdější odstup Gézy Včeličky k průkopnické generaci trampů kolem Ztracenky a Boba Hurikána. Pokud byli členové Ztracenky komunisty pejorativně označováni jako tzv. trampská šlechta, mohlo se v této kritice zračit dávné rozladění nad přezíravým přístupem movitější party Černých vlků (Trampská šlechta 1930). Politická angažovanost Gézy pak dosavadní rozkol jen znásobila. Včeličkova práce nečekaně končí tím, jak se po neúspěchu s Černými vlky scházel s kamarády na Štvanickém ostrově a připravoval s nimi trasy prvních vandrů. Popsat jejich vlastní průběh však již nestihl.

Autorova smrt způsobila, že z plánovaného rozsáhlého díla existuje jen úvodní část. Obsah budoucí knihy nicméně v roce 1959 rozebíral se svými dávnými tramp-

skými kamarády: „Chci zpracovat tedy začátky trampinku, potom jeho diference na trampy reakční, trampy vlašné a trampy uvědomělé a na vyústění nejčestnější, kdy mnoho našich trampů šlo do Španělska bojovat proti fašismu.“ (40 let trampingu: 6) Včelička si navíc před vlastním započítáním práce vytvořil rámcový koncept díla. V přehledu plánovaných kapitol zdůrazňoval, že s přáteli v roce 1919 stavěl jednu z prvních trampských chat vůbec. Nesla exotický název Sunshine a nacházela se u Liběchova na Kokořínsku. V dalším vývoji měl být pro tramping klíčovým okamžikem přelom dvacátých a třicátých let, kdy jej ovlivní program komunistické strany. Svobodné toulání se tak stává protestem proti stávajícím společenským poměrům. Největší pozornost nicméně vzbuzuje poslední kapitola práce. Včelička v ní chtěl vysvětlit, jak se únorem 1948 přetvořila podoba trampingu. Vítězstvím komunistů prý padl hlavní důvod existence trampingu — maloměšťáctví. Nic proto nebrání, aby se dávní stoupec westernové romantiky změnili v poklidné chataře. Vznikem nového společenského řádu dospělo svobodné táboření ke svému vrcholu a předalo štafetu socialistické rekreaci.⁹

Při zpřístupnění Gézova rukopisu jsem vycházel z metodického návodu Ivana Štovička pro přepis textů po roce 1918 (Štoviček 2002). Edice proto uchovává veškeré slangové výrazy a zkomoleniny cizích názvů. Původní stránkování pak vyznačuje číslice v hranaté závorce. Jednotlivé odstavce jsou výsledkem edičních úprav, neboť Géza svůj pracovní text nijak neodděloval.

[1-2] Mnohé věci na světě a vůbec v našem životě jsou označeny nepřesným jménem, ale vžily se tak, že jak se lidově říká, už jim je žádný krejčí neodpáře a tak je tomu třeba s trampinkem. Je známo, že pravými trampy, jak pro ně tenhle záhadný název v hantýrkové američtině vznikl, byly celé zástupy, celé tisíce **[3]** a desetitisíce dočasně či trvale nezaměstnaných amerických dělníků, kteří bezradně bloudivali od města k městu, od vesnice k vesnici a hladoví, neléčení, vyčerpaní prosili o práci, o jídlo, o pár centíků. Tyto davy a tlupy tam byly už nejméně za sto let trva **[4-5]** lým zjevem a co chvíli se v dobách hospodářských krizí hrozivě rozrůstaly, v dobách modernizace a mašinizace amerického kapitalistického života. Poněvadž dokud bílí vetřelci z celého světa Ameriku dobývali a objevovali, dokud kodrcaly a pádily jejich zlověstné kryté vozy prériemi, pampami a savanami, dokud osidlování zejména Spojených států se **[6]** se omezovalo jen na šízení, okrádání, štvání a vraždění „pouhých“ Indiánů, zoufalých „rudých tváří“. Indiánů, kteří v nadlidském, hrdinském, ale nerovném boji padali pod kola oněch bělošských krytých vozů a pod kopyta jejich koní, koseni puškami a pistolemi civilizace.¹⁰ **[7]** nedalo se v oněch zástupech bledých tváří dobře rozeznat,¹¹ která z nich patří budoucímu milionáři a která budoucímu žebrajícímu či budoucímu trampu. **[8]**

Až když se Amerika zkonsolidovala a urovnala, až když tam nastolili bohulibý křesťanský kapitalistický pořádek, až když se rukodílnost řemeslníků začala přeměňovat¹² v obrovské fabriky a mrakodrapy, v mamutí doly a velkovýroby dobytka **[9]** masa a zlata, až když se nový

9 Literární archiv Památníků národního písemnictví Praha, f. Géza Včelička, čís. přír. 3/87, Jak, kdy a proč jsme trampovali — koncept práce.

10 Škrtnuto: nové

11 Škrtnuto: kdo

12 Škrtnuto: v městech

svět začal naplňovat americkým způsobem života se všemi svými průvodními zjevy bohatého ráje a neslychané, nevidané pekelné bídy, až když všechny ty [10] nádherné doly, velkofabrik, veledílny a mamutí podniky a ranče začaly vyrábět nejen maso, konzervy, zlaté dolary, boty¹³ a šaty a roby z posledních [11] výkřiku módy, a nejen milionáře a krále fabrik a dolarové princezny,¹⁴ nejen své¹⁵ závrtné ráje a šílené a zešílejší bohatství, nejen své oslnivé světlo umělých sluncí, ale i svůj neú [12] prostný a logický stín své trvalé a nevygumovatelné propasti a hlubiny, svou akumulací kapitálu, své konkurenční ubíjení, svou nad [13] hodnotou a svou anarchií výroby, tehdy vyrobily podle neúprosných zákonů logiky i své budoucí ničitele, zoufalou a zoufající chudinu, s níž část bud' mlčky a pokorně někde v špinavých koutech velkých měst umírala [14] hladu, celé rodiny i s dětmi, jiná část ze zoufalství a neukojitelného hladu začala krást, loupit, vraždit, další tlupy se organizovaly¹⁶ [15] a uvědomovaly do politického boje proti nemilosrdným zazobancům a další bud' živořili na ulicích jako kameloti, cídiči bot, nevěstky či příležitostní přístavní nádeníci, bílí, černí [16] žlutí, rudí, nebo se pustili na silnici, na traily cestou necestou, někde něco najít, štěstí, svobodu, práci nebo smrt.

Svobodní i ženatí uprchlíci z rodin od rodičů či manželek s dětmi [17] kterých nemohli uživit a na jejichž¹⁷ pozvolné či rychlé [18] chátrání už se nechtěli nebo nemohli dívat. Ojedinele i v celých partách, jež se na křižovatkách [19] cest slézaly v roty, v bataliony, v zástupy vychrtlých tváří a nenasatných očí. Od města k městu, od vesnice k vesnici, někteří i se svý [20] mi volenými i samozvanými vůdci, kterým třeba v hořkém šibeničním humoru přirklí hodnost generálů; generál Kelly, kapitán Smith, šéf Rowson nebo Boss Davidson. [21] Tak se někteří z nich jmenovali.¹⁸ Generálové nepozlacení, ale odvážnější [22] a bezohlední, kteří věděli ještě zřetelněji než ty jejich dravé a strašné regimenty, že na konci tohoto trailu, tohoto strašlivého trampu číhá smrt v podobě [23] covbojského koltu, železničářovy lopaty, šerifova smithwessonova nebo Lynchovy oprátky.

Poněvadž jenom z počátku opouštěly tlupy trampů, [24] tlupy nezaměstnaných amerických dělníků svá bývalá sídliště, zříceniny své práce, [25] svých někdejších snů o rodinném štěstí a bohatství, o vlastním domku, dílničce nebo továrničce pomalu se skloněnou hlavou, s tichými slovy, s tichým doufáním v srdci a mozku, ale jak po cestě, na silnici, od města k městu, od vesnice k vesnici rozbíjeli poslední boty [26] a šaty a zejména pokud se stále mocněji a naléhavěji počal ozývat žaludek, hlad, žízeň, únava, tu počaly tlupy slévající se v řeku bídy a hrůzy měnit svou tvářnost, myšlení, svou zdánlivě nekonečnou trpělivost. Pravda, mnozí [27] z poutníků¹⁹ již podklesávali, nohy jim brnkali, kamarádi je podpírali, vlekli, některé téměř nesli, ale jak i ti nejsilnější omdlávali, pouštěli své lidské břemeno do prachu, do štěrků cesty, sami posedávající s pří [28] kopech v pangejtu dělíce se tam s druhy o své předposlední či poslední okoralé zásoby jídla. A jak... a jak... co teď? Co dále?

13 Škrtnuto: překrásné

14 Škrtnuto: ale takové

15 Škrtnuto: šílené a zešílenější bohatství a

16 Škrtnuto: do to

17 Škrtnuto: ch

18 Postavy se objevují v Londonově románu Cesta. K otázce pochodu „tuláckého generála“ Charlese Kellyho: McMurry 1929; Alexander 2015. Kelly inspiroval známého trampa Jerryho Packarda k vytvoření Brdské zimní armády (Hurikán 1940: 64).

19 Škrtnuto: vypadávali

Vnikali do měst, do vesnic, do ulic a uliček, do kostelů a na obecní úřady, prosili²⁰ [29] o jídlo, o peníze. Tu a tam vyprali prádlo zámožnějším obyvatelům, umyli podlahu, vyprášili koberce, ošetřili koně, a krávy za mléko, za chléb, za pár centů. Ale takové²¹ práce bylo stále méně a bídníků a hla [30] dovců donepřehledně. Nemáš práci?! To je lhostejno, ale dej peníze, dej jídlo, ty, kdo ještě máš nebo... Vznikaly krádeže, loupeže, přepadávání movitých občanů, vznikaly bitky, přestřelky a útoky kamením na samoty, ranče [31] na celé usedlosti a vesnice²². Ale všude se o tom rychle dovídali, že od severu či od jihu táhne na Santa Fe či na Richardson armáda somráků, trampů generála Kellyho či Smithe, [32] města či vesnice byli obklíčeny narychlo svolanou samozvanou občanskou gardou pod vedením šerifa, kchoubojů²³, farmářů a rancherů. Palba, řev, třískot, kamení, mrtví a ranění na obou stranách. Trampové byli oby [33] čejně rozeznáni, pár jich zajali a zavěsili na lucerně na stranách.²⁴

Jen někde a někdy, jen tu a tam se podařilo trampskému regimentu dobyt vesničku, vyrabovat a vykrást ji, [34] jen o věci k jídlu, ji obyčejně nevykradli a o pár nutností, o šaty a boty, to ti kterýmž už byli polonazí, jimž už spadlo i to poslední. Nikde napálili, nevráždili, nezvěrstvo [35] vali. To sami jen bývali vraždění, když se do toho zamíchalo jízdní vojsko a kovbojští a šerifští poskokové. Ano, jen sami bývali kriminalizováni nebo zabíjeni za to, že kradli ze zoufalého hladu, že nechtěli pokorně a tiše někde umřít za [36] plotem jako pokorní psi, že nečekali odevzdaně a bez reptání až zase nastane konjunktura, až opět zmizí krize, až se opět roztočí kola výroby, aby znovu ukázněně nastoupili do práce, alespoň ti²⁵, [37] jimž se to jejich celé hladové a příšerné martyrium podařilo přežít.

A tak mnozí z těch již nezemřeli²⁶ vysílení u patníků, již nepadli pod kulkou²⁷ vojáků a strážců zákona, si řekli, že táhnout v tlupách, v regimentech, v rotách a partách po silnici není k ničemu. Spíše než kus chleba tě čeká salva nebo konopný [38] provaz. Zkusíme to jinak. Osamoceně. Po jednom, dvou, nanejvýše quard, v pěti. A pěšky už ne, to ne, to bysme byli brzy nazí jako lípy a k smrti unaveni. Pěšky už ne. A aut jezdívalo na silnici ještě méně než málo. Auta snad teprve začínala. Anebo se o nich teprve kdesi [39] uvažovalo. Tož tedy jak, když ne pěšky? Vždyť pěšky hladov, zeslablý, podvyživený je člověk hotov teď už o pátém, desátém kilometru. Tak tedy, jak, když pěšky už ne? Tak se zrodili první železniční trampové v Americe. Zase sice od města k městu, od vesnice k vesnici, ale tentokrát tedy už ne pěšky v nepřehledných [40] houfech, tlupách, rotách a batalionech, ale nanejvýše po třech, po pěti nebo i po jednom. A pěšky už jenom nakrátko a jen v nejnnutnějších případech. Nikoli, tehdy ještě nevládly autostopy. Dosud neexistovala auta, anebo jen těch něco málo. Jen ty nejprvnější.

Ale zpočátku jednotliví trampové, zběhové a pozůstatky někdejší to ar [41] mády generálů Kellyho či Ridvardsona docela směle a nehorázně nastupovali do vlaků přímo na peroně. Do osobních, do nákladních, vše jedno. Když na ně přišel průvodčí nebo kontrolor, přiznali

20 Škrtnuto: žebřali

21 Škrtnuto: po

22 Škrtnuto: ve větších

23 Přepsána původní počáteční písmena slova: co

24 Škrtnuto: Někde se trampům podařilo

25 Škrtnuto: kdo celé

26 Škrtnuto: u cest

27 Škrtnuto: stro

rovnou, že nemají jízdenku ani peníze, že nemají práci ani byt, jídlo ani pití. Z počátku to šlo. Byli to zprvu jen jednotlivci a vzbuzovali soucit. [42] Železničáři zamhouřili oči, no dobře, jeď si, Jime nebo Jacku, ale ať se to často neopakuje. Tu máš desetcent, nebo cigáro, nebo hlt kořalky a třeba ještě černý káfé a chleba se sádlem. Brzy se to mezi vandráky rozkřiklo, na jednu jich bylo víc. Někdy plné nádraží. Skoro tolik jako na silnici. Hergot chlapi neblbněte, copak jsme špitál na kolečkách? Nebo burza [43] práce? Děte ven smradi je vás tu moc! Chlapi blbí mějte rozum? Ale chlapům svítily oči jako šelmám. Těm trampům oči jim svítily hlady, žízni, horečkou nebo se jim kalily únavou. Padali v kupé na zem. Už nemůžu. Už je konec. Pozdravujte ženu a děti. Jakoby padli ve válce v bitvě. Jenom je, polomrtvé či mrtvé, dokonale zemřevší hlady a naprostým vyčerpáním, vynášeli na stanici do škarpy. Mrtvé nebo umírající. Omdlené už vyřízené. Co se dá dě [44] lat. Nechati je vás moc a vagonů je málo. A vostatně, kterej vůl z vás to vůbec roztrajdal? Nemohli jste držet chleběrný? Dokud vás bylo míň, tak to šlo. Ale takhle? Sám přijdu kvůli vám vo chleba. A kontrolorskej taky vy blbci. Táhněte. Chcípněte! Ven z kupé²⁸ nebo z dobytčáku rychle a natotata.²⁹

Tak končilo krátké [45] milosrd[enstv]í železničářů nebo vlakvedoucích k trampům. Ale nekončil americký železničářský tramping. Naopak ten pravý teprve začínal. Ovšem, že to vše se brzy mezi trampy rozkřiklo. Ta rychlá ztráta železničářských sympatií. Mezi celými houfci, mezi těmi samotáři. Ale trampové se nevzdávali. Alespoň ti ojedinelí ne. To se rozumí, stávalo se zpočátku, že někdy někde číhala jich celá banda, [46] celá parta, a pak hurá³⁰ na stanici nebo v zatáčce, kde musila lokomotiva zvolnit, vzali vlak útokem jako druhdy Indiáni Centrální pacifik v prériích. No to ale jenom opakujeme, zpočátku. Pak už dostala železničářská osádka každého vlaku³¹ od svých důvěrné, přesné pokyny. A s jakými fasovala i kolty, flinty, hromadu munice. Tož, kde [47] se co podobného přihodilo, stříleli železničáři po hladových trampech, po vyzábých nezaměstnaných amerických dělnících jako po bizonech, po grizlym. Jako po zajících z koltů, flint, někteří i z mašinkvérů. Jindy a jinde³², kde byli šerifové se svými poskoky slabí, byla část vlaku obsazena a bráněna vojskem. Trampové pa [48] dali podél tratí jako hrušky. Já to dám chtít se vozit zadarmo syčouně. A vohrožováno naše[ho] spořádan[ého] města a vesnice! A kterým se přece jen podařilo zachytit na tyč a schůdků nebo zasouvacích dveří dobytčáků, tam na ně ti dobrodinci lili vřelou vodu, horký strojní olej, jak a co. Tumaš, vohlastej se prašivče. Příliš moc se vás rodí a v nevhod, [49] trhání máte zmizet někam jako pára, jako smrad, když není práce! A máte se hlasitě a pohotově objevit, jakmile se opět roztočí kola naší výroby! Naší americký výroby, vy blbouni nejapní.

Tak se trampové³³ v Americe opravdu počali scvrkávat a ztrácet. Některé silniční pobili či pozatýkali [50] v houfech po krutých bitkách, rojnicích, smečkách. Jiní prchali ze státu do státu přes hranice šílení³⁴ hrůzou. Jiní odevzdaně lehali do prachu své marné cesty a mlčky vyzábli a propoceni čekali na smrt. A ten zbytek jednotlivců a samotářů sice dál čund[rov]al na černo vlakem, ale už nikoliv drze v kupé. Našli si nový vynález velmi nebezpečný. Vozili se

28 Škrtnuto: vagonu

29 Škrtnuto: Další fáze.

30 Škrtnuto: vzali vlak útokem

31 Škrtnuto: svoje přesné

32 Škrtnuto: byla část vlaků obsazena a bráněna vojskem

33 Škrtnuto: železniční

34 Škrtnuto: jako

[51] totiž pod podvozky vagonů. Bylo to životu velmi nebezpečné, ale byli tam do jisté míry a doby bezpečni před železničáři. Ovšem jakmile vlak zvolnil a zastavil ve vesnici, tu museli rychle vylézt a prchat rychle do polí, neboť železničáři s mašinírou šli prohlížet kola, nejsou-li prasklá a [52] nezavařují-li se kde ložiska kol a pak zase to také člověku nebylo do smíchu při pomalém rozjíždění už zase vklouznout pod podvozky vagonů do toho svého proklatého hnízda a zachytit se tam něčeho. Nýtu, šroubů³⁵ všelijakých výčnělků. [53] Zpočátku³⁶, než se to naučili, někdy se na to některý tramp doplatil. Přitom fofru mu sklouzla noha či ruka, něco ho pod vozem třísklo do hlavy, sesmekl se na koleje pod kola a bylo zase po jednom skutečném a nepatrném lidském životě. V celém tom vlakovém řevu, tlukotu [54] pražců ani živáček neuslyšel to poslední zvířecí zachroptění čtvrceného trampa.

Ano, to byl pravý americký trampung, o jakém se nám střeoevropským trampům ani nezdálo. A s kterým nás až ve svých knihách, zejména ve svém slavném tuláckém románu *Cesta*, seznámil až někdy ve dvacátých letech Jack London.³⁷ [55] Jiná odrůda amerických trampů, a řekli bychom začátečnická, byli tak zvaní Hobo. Americký slang, hantýrka a frajerské nářečí si nikdy příliš nelámalo hlavu ani jazyk s různými rádoby vtipnými názvisky a označeními. Tak třeba svého času byli nováčci, vystěhovalci emigrovaní do Ameriky, vyděšení, že jiní Američané nazývají své doktory psy. Skutečně říkali jim tak nějak podobně, totiž dog či dok. Avšak neměla to [56] být urážka, nýbrž pouze náruživá americká vynalézavost ve zkratkách.

A tak dali jméno hobo takovým nezaměstnaným dělníkům — trampům, kteří ve městech žebrali dům od domu, provozující na dvorcích všelijakou hudbu s písničkami a odrhovačkami na výběr jako u nás někdejší flašinetáři a harmonikáři, jimž romantické paničky a služby házeli s pavlače krejčárky zabalené v papírku. Na americkém [57] dvorečku to byly krejčárky — centíky. A nebyly to vždy flašinyty a harmoniky, jimiž železniční trampové vyluzovali svou hudbu. Americký tramp, dvorečkový žebavý tramp popadl z přenosných hudebních nástrojů, co měl zrovna po ruce, co mu půjčil kamarád či co sehnal za malý peníz na městském trhu u vetešníka. [58] A tak praví hudební američtí žebrači s oblibou prolézali dvory domů také s trumpetami, s křídlovkou, bombardonem nebo s hobojem, aby jejich hudba lezla do uší [59] všech partají co nejmilovavěji. A ten s hoboji natahoval a zasouval svůj muzikantský vercajk pokud možno vesele a groteskně, aby nejen obloupil uši, nýbrž i rozveselil oči a srdce, aby na něho pavlačoví posluchači pokud možno dlouho nezapomněli. Ne, nezapomněli. Tomuhle druhu žebrajících tru[60]bačů počal newyorský měšťák ve své pohodlnosti brzy říkat hobojisté. Už jdou naši hobojisté, Marry nebo Bessy, zabal³⁸ jim do papíru pětcentík! A poté³⁹ počal nazývat hoboisty či hobo i takové, kteří troubili na lesní roh či pískali na okarínu, ba i takovým, kteří brnkali a drnka[61]li a trsali jen na citeru, na brač, na bizarnici, na mandolínu, nebo na kytaru. A trvalý název pro městského žebrajícího

35 Škrtnuto: výčnělků co já vím

36 Škrtnuto: Někdy se to nep

37 Jack London (1876–1916) vydal román *The Road* v roce 1907. V prvních českých překladech díla se užíval původní termín tramp, který měli stoupeneci neorganizované turistiky vztáhnout na sebe (Kössl, Waic 1992).

38 Škrtnuto: připra

39 Škrtnuto: říkal ho jisté

nezaměstnaného dělníka byl hotov.⁴⁰ I pro toho, který pak už jenom žebral, který třeba ani hladu neměl sílu zpívat, který nenesl harmoniku, křídlovku ani kytaru. A nakonec se název toho přenesl i na ty trampy, kteří od města k městu, [62] od vesnice, k vesnici cestovali⁴¹ „na černo“, vagabundáři, svou smrtelně nebezpečnou jízdu pod podvozky vagonů. Tož tramping, nebo hobo, vše jedno.⁴²

Byli to, opakujeme původně nezaměstnaní bývalí američtí, dělníci potulující se téměř sto let po všech osmačtyřiceti Spojených státech severoamerických. Ti, kte[63]ré nám tak hluboce lidsky dovedl popsat kdysi jeden z nich, slavný americký spisovatel Jack London. No dobře, ale jak se tramping nakonec dostal až sem k nám, do Československa? Nu, rozumí se, k nám se z Ameriky nedostalo nic takového v té úplně pravé podobě. I když někdy v třicátých letech, v dobách evropské hospodářské krize se mu to nově československé volné mládežnické [64] hnutí začalo snad alespoň trošičku podobat. Leč přece jen trošičku. Té pravé americké dravosti, drsnosti i zoufalství náš tramping nedoznal nikdy. To pro jiné poměry. Pro jinou národní povahu. Proto, že většina našich nezaměstnaných dělníků měla v době krize v třicátých letech rychlejší politickou orientaci, hlubší sociální zkušenosti a větší kladný vzor před očima než druhdy bezradní američtí trampové. Totiž Sovětský svaz.

U nás byla matkou toho, [65] čemu jsme později nepřilíš přiléhavě říkali tramping, nejdříve zdravá a užitečná mládežnická romantika. Ovšem ledakdy scestně a nejasně ovlivňovaná prvními nepřilíš inteligentními americkými filmy. Neboť první filmy, cowbojské, kovbojské neboli khaubojské filmy, ty pravé americké, kterým se dnes znalecky a trochu libozvučně, a trochu snobsky u nás levým koutkem úst říká „western“, vestrn, ty nejsou dnes a nebyly včera ani [66] především u nás ničím novým. Noví jsou pouze ti, kteří je dnes, coby experti, znovu obhlížejí a prohlížejí a již se domnívají, že páchají objevy. A přece první kovbojky, to se ví, že nikoliv několika dílové a celovečerní, nýbrž pouze jako nevelká dramatická součást biografů Elite, Bílá Labuť nebo Centrál na Poříčí, kina Orient v Hyberské, kino Illusion na Václaváku a [67] vůbec první kino v Praze, biografu zvané Viktora Ponrepo v Karlově ulici.⁴³

Ano, už tenkrát roku 1912 a 1913 jsme vídali jednodílové⁴⁴ dramaticky a naturalisticky sehrané kovbojky asi s dvacetiletým tehdy jezdcem a pistolníkem se stetsonem, s coltem nebo s dvěma, v čaparelách⁴⁵ a v kostkované košili Harry Careye⁴⁶, herce, který byl skutečným hercem — [68] umělcem a nikoliv jen panákem⁴⁷ bezhlavě kolem sebe střílejícím. Tento herec

40 Současná etymologie nedokáže termín *Hobo* jednoznačně vysvětlit. Variantu, že název vznikl odvozením od hudebního nástroje hoboje, zcela nevyklučuje: <http://blog.oup.com/2008/11/hobo/> [cit. 2016-10-11].

41 Škrtnuto: jezdili

42 Na rozdíl od *Hobo* měl tramp pracovat jen z donucení: <http://blog.oup.com/2008/11/hobo/> [cit. 2016-10-11].

43 Viz Bartošek 1957, 1985.

44 Škrtnuto: hrané

45 Chaparejos neboli chaps je španělský název pro kožené jezdecké kalhoty pocházející z Mexika: <http://www.gabi.estranky.cz/clanky/guatemala/cowboy-neboli-vaquero.html> [cit. 2017-08-10].

46 Harry Carey (1878-1947) jeden z prvních představitelů westernové filmové tvorby (Hoffmann 2003).

47 Škrtnuto: střílejícím

se udržel v americkém filmu snad nejdéle, což patrně bylo jeho uměním číslo dvě, připomeneme-li si, jak rychle herci v americkém filmu stárnou (*Pan Smith přichází*⁴⁸). Tož poprvé jsme ho vidali v jednoúčinných, krátkých, krvavých dramatech s krkolomnou jízdou na koni se spoustou střílení a mrtvol, s honič[69] kami na Indiány nebo zloděje dobytka a jeho typickým a přemýšlivým třením hlavně coltu o věčně neoholenou bradu.

A pak přišly i jeho filmy dvoudílné, i třídílné, to už někdy ve třináctém, ve čtrnáctém roce. To už byly věru počátky padesátiletých westernů. Názvy dvou z nich si dokonce pamatujeme. Jeden slul Rudá matka⁴⁹ a Indiáni snad⁵⁰ [70] poprvé a naposled byli v americkém filmu líčeni jako lidé, ošizení a oklamání bílými vetřelci.⁵¹ Ale Indiánům zde opět proti lupičům pomáhali bílí šlechtníci. Inu jako ve *Vinnetouovi*. Druhý film pak s Harry Careym, jehož název si dosud pamatujeme, měl název *Tři počestní darebové*⁵². To už byl delší celovečerní film, za Rakouska něco nového a nevidaného, a líčil příběh tří bývalých kchaubojů a nyní trampů, kteří se, štváni šerifem a jeho lůzou, pěšky (koně už dávno prodali nebo snědli) pustili přes kalifornskou mojav[71]skou poušť. Po celém zákusu hladu, žízně a utrpení narazí na opuštěný bělošský krytý vůz, bez koní a jen s dvěma lidmi: s mladou mrtvou matkou a s malým živým děckem, které stejně jako oni tři tuláci skomírá hlady a žízní. Jak se sem ten vůz, matka a dítě dostaly, kde jsou koně a ostatní lidé, o tom se film klidně nezmiňuje.

Nu, polovysílení vagabundi matku [72] pohrbí, nasypou nízký rov, do hloub ji zaryjí dřevěný kříž, neuměle zrobený ze zbytků vozu, dítěti strčí do úst tvrdou kůrku chleba z posledních zbytků jejich zásob a rozhodnout se, že je zachrání. Strádatvě je nesou na své klopýtavé, strastiplné cestě pod plným slunečním zářem nějakým směrem, kde tuší město nebo vesnici⁵³ [73] a co chvíli některý z nich klesne na kolena, už téměř zcela vyčerpán. Až potom jeden⁵⁴ z nich už nevstane. Druzí dva mu nemohou pomoci, sotva už vlečou spící či plačící dítě. Pak se objeví jeden z detailu⁵⁵, pro které už tehdy před padesáti lety měli někteří z prvních amerických filmařů velký [74] smysl a objevné pochopení: tulákovu ruku, která se zřítí do písku s koltem, z jehož hlavně se kouří. Něco podobného jsme viděli před pár lety ve filmu *Tajemství krve*⁵⁶ a kritika to tehdy považovala za režisérovu novinku. Nu a teprve třetí tramp se doplízí k hranici prvního městečka⁵⁷ západu a podává zálesákům a jejich ženám zachráněné [75a]

48 *Pan Smith přichází* (*Mr. Smith Goes to Washington*) film z roku 1939 poukazující na korupci v politických kruzích USA. Harry Carey zde dostal vedlejší roli soudce: <http://www.imdb.com/title/tt0031679/> [cit. 2016-12-05].

49 S největší pravděpodobností se jedná o film *Heredity* z roku 1912: <http://www.imdb.com/title/tt0002241/> [cit. 2017-12-07].

50 Škrtnuto: v něm

51 Škrtnuto: Druhý jak jmenoval *Tři počestní darebové* (popsat děj)

52 Film *The Three Godfathers* z roku 1916. Stal se předlohou známější verze z roku 1948, kde hrál Harryho roli jeho syn (Hoffmann 2003).

53 Škrtnuto: a poté první z nich odpadne, klesne hlavou do písku

54 Škrtnuto: první z ni

55 Škrtnuto: detail, na kte

56 Životopisný film o objeviteli krevních skupin doktoru Janu Janském vznikl v roce 1953 (Český hraný film 2001: 307-308).

57 Škrtnuto: lido

děcko, umíraje u jejich nohou. Další detail, kovboyové smekají své stetsony a film se pomalu zatmí.⁵⁸ [75b]

Námět tohoto filmu sem myslím přišel znovu za první republiky a poté opět po revoluci, po pětáctýřicátém opět znovu nahráno s novými herci. Ale už nikdy na nás tak nezapůsobil jako kdysi asi s třicetiletým⁵⁹ Harry Careym. Harry Carey byl sice⁶⁰ dosud živ a dosud hrál, opakujeme, v americkém filmu, ale už nikoli kovboje pádící na koni a střílející v trysku, nýbrž staré, moudře se pousmívající [75c] pány⁶¹, neboť už mu nebylo dvacet, nýbrž téměř sedmdesát. Ano, s tak starým Harry Careym jsme se opět setkali asi roku 1950 v krásném americkém filmu, jenž se jmenoval Pan Smith přichází nebo tak nějak⁶² a Harry Carey v něm hrál potají se usmívajícího předsedu washingtonského kongresu. Za nějaký čas poté zesnul přes⁶³ sedmdesát let stár tento herec,⁶⁴ jenž snad vydržel u amerického filmu díky svému velkému umění. Odešel a s ním i kus našeho zmateného mládí.

Tož tehdy ve dvanáctém, to mi bylo jedenáct let a ty první⁶⁵ krátké kovbojské filmy byly kromě krváckých knížek, bufalobílek⁶⁶, nick carterek⁶⁷, [75e] cliftonek⁶⁸ a indiánek, to bylo naše první seznámení se „živými obrazy“ pistolníků, rudochů, traperů a trampů. To všechno tedy krvácké americké filmy a krvácké české knížky o Americe, o hodných běloších a zlých Indiánech. To všechno byly první⁶⁹ fundamenty, platformy, základní a základy našich začátků⁷⁰ papírové trampské romantiky, že však američtí trampové slují trampové, to jsme ještě tenkrát nevěděli. To všechno pro nás znamenalo jen kovboje nebo zálesáky, préríjní lupiče a otrlce a desperáty. Jinak [76] jsme se na ně tenkrát nedoptali. Ale líbili se nám. Byli to pro nás tehdejší praví moderní hrdinové, kovbojové, Indiáni, vše jedno. Proto jsme také v té době obdivovali a milovali africké Holanďany — Búry. Za prvé, že nosili širáky a barevné košile a reváky⁷¹ a jezdecké holiny jako kovbojové. Vůbec Búrové nám byli v tehdejších novinách přesně tak kresleni a zná[77] zornováni. Za druhé jsme byli do nich celí pryč, že se dovedli tak hrdinně bit s vetřeleckými Angličany i s divošskými Zulukafry stejně jako kovbojové s krvežíznivými⁷² Indiány.

58 Škrtnuto: To bylo kromě krváckých knížek, bufalobílek a indiánek naše první seznámení se s „živými obrazy“ pistolníků, rudochů, traperů a trampů, že trampové slují tramp, to jsme ještě nevěděli, to všechno pro nás znamenalo kovboje nebo zálesáky, jinak tento film zem

59 Škrtnuto: dvacetiletým. Harry Carey měl v té době 38 let.

60 Škrtnuto: tedy

61 Škrtnuto: důstojné

62 Viz poznámka č. 37.

63 Škrtnuto: již

64 Škrtnuto: nejstarší snad he

65 Škrtnuto: kovbojské

66 Postavu Buffalo Billa zpopularizoval spisovatel Edward Judson (Peprník 2007).

67 Dobrodružné romány detektiva Nicka Cartera začaly vycházet již v roce 1886 (Bedore 2013).

68 Detektivní příběhy Leona Cliftona sepsal Jaroslav Pulda (Lexikon 2000: 1169–1170).

69 Škrtnuto: naše

70 Škrtnuto: pozdějších

71 Revolvery.

72 Škrtnuto: méněcennými

A dlouho a dlouho jsme tonuli ve svých chlapeckých omylech, než jsme byli správně informováni, kdo je zde zlodějem a vrahem a kdo šizeným, okradeným, vražděným, [78] že většina severoamerických Indiánů bývala o mnoho ušlechtilejších než ta bělošská⁷³ hamizná sebranka vrahů, zlodějů, násilníků a otrlců, která vznikla na jejich území a bezohledně jim je brala a obsazovala, že první, kdo řezali z lidských hlav skalpy, byli běloši⁷⁴, kteří takto zohavovali padlé nebo mučili raněné a zajaté rudochy. Teprve od bělochů se Indiáni [79] naučili skalpovat a vraceli to poté bělochům i s úroky. Že stříleli po Indiánech jako po zvěři, klamali je, podváděli, šidili. Za hromady cenných kožešin jim dávali hrst skleněných korálků, cetky, staré flinty nebo flašky nejhorší kořaly. A jaká nepopsatelná bezpráví páchali bělošští otrokáři.⁷⁵ Odvlékali otce a matky od rodin, [80] děti od rodičů z rodných kra[*jů*]. Prodávali je do otroctví jihoamerickým surovým statkářům, majitelům bavlníkové čarky či dobytčářského ranče. Týrali je, ubíjeli, byli pány na[d] životem a smrtí černochů. A tak to bylo i s těmi hrdinnými holandskými Búry — sedláky z jižní Afriky.

Pologramotní a negramotní, suroví, tupolebí, ramenatí a neurvalí, bez jakéhokoli ptaní vnikli už v [81] naší moderní době do země Zulů⁷⁶ a za směšné úplatky stejně chamtivým a krutým černošským králům a náčelníkům obsazovali tam obrovské lány země a jali se zde klidně sedlačit.⁷⁷ Pateticky prohlašovali, že toto je jejich nová vlast. Když že je staré evropské Nizozemí nemohlo uživit.⁷⁸ Dojemně se to zde opakovalo jako v severní Americe. [82] Také zde bílá sebranka na krytých vozech tažených koňmi nebo voly, na vozech přikrytých plachtami, zpod kterých čouhaly nabitě flinty a pistole, vnikala na nejurodnější území jižní Afriky a vyháněla odtud polonahé a špatně vyzbrojené černochy. Kde se Zulové bránili, byli ztýráni, zabiti nebo jati do otroctví. A páni Búrové „vešli“ takto svou novou vlast. V širokých klo[83] boucích, v barevných košilích, ozbrojeni po zuby. A stejně nahlouplí, drzí, neomalení, nelidští a suroví jako jejich pologramotní američtí kolegové — kovbojové.

Nu a co se tedy stalo dále? Když stateční a hrdinští Búrové vymlátili, vyvraždili, zotročili celé kmeny a zástupy černochů, Zulů, když jim ukradli a přivlastnili si na věčnou oplátku nejlepší oblasti jižní Afriky, ze kterých vy[84]hnali jejich původní bezbranné majitele, když takto získali a dobyli i dobili „svou novou vlast“, to vše se počalo nelíbit tehdy všemocným pánům Angličanům. A udělali tedy totéž co páni Búrové. Vpadli rovněž do země Zulů, pardon nyní tedy do „nové vlasti Búrů“, obsazovali ji a počali vyhánět jak Zulukafry, tak i Búry. Búrové byli „zachvácení spravedlivým hněvem“, jak se [85] užívá této fráze při podobných příležitostech. Už zapomněli, že hněv Zulů byl kdysi spravedlivější, že prožívali stejně krutý žal jako burští zloději a vrahové. Ano, nic jiného to nebylo, než že silnější vrah a zloděj Angličan přepadl slabšího vraha a zloděje Búra, a že se tahali a rvali nyní o majetek, o vlastnictví ubohých černochů ozbrojených pouze oštěpy, koženým štítem, nožem a šípy. Kdežto porobení černoši nyní viděli [86] jak bílí zloději jeden do druhého nyní třískají šavlemi a bodáky, kulkami flint a dělovými granáty.

73 Škrtnuto: bílá

74 Ve druhé polovině 20. století se v literatuře objevovala mylná informace, že skalpovat naučili Indiány běloši. Blíže viz Axtell, Sturtevant 1980.

75 Škrtnuto: běloši na černoších

76 Škrtnuto: buď bez ptaní a placení nebo

77 Škrtnuto: A zároveň začali pa

78 Škrtnuto: Vyháněli

Nu Búrové se zpočátku drželi dost statečně, ač byli chatrněji vyzbrojeni než Britové. Do konce tu a tam Angličanům způsobili i něco porážek, což nekritické střeoevropské jelimánky pouze chabě politicky orientované zprvu nadchlo a oslnilo. Hurá, stateční Búrové! Jen do nich, do těch Anglánů, vy čacké děti [87] hrdého Nizozemí! Jen do nich, do těch hamižných a drzých vetřelců, co vám hodlají ukrást vaši těžce na těch ošklivých divoších vydobytou novou vlast! A nechápaly ty pomotané maloměstské šišky, že jen větší zloděj tu olupuje menšího zloděje, neptaje se vůbec na mínění původního černého vlastníka. Nu, prohlédli jsme pozdě, až teprve jako skoro jinoši. Ale co chce od dětí z proletářsko-maloměšťáckých rodin, jejichž otcové si těmito zdánlivými spletitostmi sami nevěděli rady, kteří na [88] naše otázky, tatínku proč se v tej Africe vlastně melou Angláni s Búrama a Zulukaframa odpovídali, dej nám pokoj, ty Búre, Zulukafre a Ašante, na takový věci máš ještě dost času a utří si nudli.

No, budoucnost nám sama řekla pravdu⁷⁹ a vysvětlili nám dělníci to, co tátové neuměli, že ti ty vyzáblí Angláni, prdelatí kovbojové a hranatí Búrové jsou jedna [89] bělošská sorta a pakáž, pod jejichž nohama se bezmocně svíjejí Indiáni a černoši. A tak jsme se už navždy stali obdivovateli, vyznavači a hlasateli ujařmených a hrdinných Indiánů a černochoů. Rozumí se, že to však šlo s námi pomalu a nedůsledně a že nás to opět někdy strhávalo zpátky a dolů. Stačilo znovu spatřit někdy v bio Elite na Poříčí v hotelu „U císaře rakouského“⁸⁰ kovboje Harry Careye nebo v průchodě v Ce[90]letné ulici poblíže Domu u Černé Matky Boží na vrátech noční putyky „Transvaal“ namalovaného Búra ovšem silně podobného Buffalo Billovi a už jsme byli zase Búry a kovboji jako podroušení. Už jsme v tom, jak se lidově říká, zase⁸¹ bruslili a lítali.

Začátky našeho tuláctví se v dětství a klukovství odbývali spíše v Praze [91] než v jejím okolí, a to na uzavřené východní špičce ostrova Štvanice čili Velké Benátky, jak tehdy ten ostrov slul. Zde jsme, nikým nehlídáni, pálili a rozdělávali své první nesmělé ohničky a táboráčky i své první klukovské cigaretky uherky nebo dramky.⁸² [92] Ale ještě za starého Rakouska počala k nám dvanáctiletým, třináctiletým vyžlatům přicházet nejen ty malé jednoaktové divočiny, ale i první celovečerní mezinárodní několika epochové sláгры, filmy, jejichž celkové zhlednutí od počátku až do konce jsi musel sledovat i po celé dva, tři týdny. Tož nejen uříukané [93] německorakouské filmové slátaninky⁸³, ale nyní i nové zázračné vidění a balamucení očí, mozku i srdce [94] ve formě čerstvých a dosud nevidaných francouzských i amerických filmů. To bylo něco, ty nové a veledlouhé, nevidané a neslýchané němé seriály s českými titulky, detektivky, kovbojky, krváky, trháky a zamilovanosti. [95] Opium, narkotikum, mátoření a mrákoření.

Tak třeba francouzský apačský⁸⁴ velkofilm Zigomar⁸⁵ s propadlišti v podlaze, s pohyblivými schody, zřítivšími se stropy, s atentáty a výbuchy, výstřely a dynamitem, se škracením

79 Škrtnuto: *dala za pravdu*

80 Hotel „U císaře rakouského“ na Poříčí, viz Hanzalíková 2004.

81 Škrtnuto: *opět*

82 Škrtnuto: *Poté se naše dětiňské a klukovské mládí*

83 Škrtnuto: *ženským*

84 V přeneseném významu příslušník deklasované vrstvy pařížského podsvětí.

85 Filmy o banditovi Zigomaru točil v letech 1911–1913 režisér Victorin — Hippolyte Jasset (Sadoul 1958, Toeplitz 1989).

a bodáním, jedna báseň fujtajbl. A velkofilm *Judex*.⁸⁶ Ale jak přišla první světová válka, americké, [96] anglické, francouzské, italské a jiné „nepřátelské“ filmy tu byly zakázány a už zase jsi směl čučet jen na ten německo-rakouský filmový salát, na velemoudré „veselohry“ se stupidním Harry Liedtkem, na milostnosti drdolaté Henny Portenové⁸⁷, na naivní a teatrální „detektivky“ se Stuartem Webbsen a s Joe Deebsem⁸⁸, či na „vlastenecké“ válečné fil[97]mové otravy o hrdinství rakouských vojáků a la „Sen záložníka“⁸⁹ a na stejnostejné nekonečné dámské filmy s věčnými milenci Valdemarem Psilanderem a Astou Nielse-novou.⁹⁰

Poté se naše dětinské a klukovské udivené mládí [98] rozprchlo do víceméně strastiplných tři let učňovských, u mě na příklad v děsivém a pitvorném učení číšnickém, jak o tom píše ve své knize „Kavárna na hlavní třídě“. A teprve pak, když se mi podařilo po vyučení proti vůli svého otce setřást ze sebe to šaškovské tragikomické tehdejší řemeslo, teprve pak se mi zdálo, že se mi trochu otevírá život a krapet [99] té osobní svobody. To už bylo po převratu říše Rakousko-uherské, po vypuknutí naší národní samostatnosti v první republice. Nejdříve jsem se protloukl obchodní školou a poté jsem si sehnal místo dvoustovkového praktikanta v jedné karlínské továrně na kovové zboží. Ano, dvoustovkového. Jako osmnáctiletý kluk jsem pobíral plat dvou set korun měsíčně. V naší rodině to nevypadalo tehdy radostně. O tři roky starší můj bratr Jaroslav⁹¹, [100] který se vrátil zraněn na prsou a na noze z italské fronty na Pijavě, v devatenáctém před mýma očima [ma] při neštěstí na Vltavě utonul, můj otec — číšník už⁹² nemohl pracovat a postonával, polehával se svou vleklou plicní chorobou a dojídal s [101] námi zbytek svých těžce uspořené krejčárků a diškrec⁹³.

86 Film o soudci a soukromém detektivu *Judexovi* vznikl v roce 1916: <http://www.coolfrenchcomics.com/judex.htm> [cit. 2017-01-05].

87 Harry Liedtke (1882–1945) a Henny Portenová (1890–1960) patřili k čelným představitelům německého němého filmu: <https://www.csfd.cz/tvurce/63137-harry-liedtke/> [cit. 2017-08-15]; <http://www.imdb.com/name/nm0509573/> [cit. 2017-08-15]; <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/90738-henny-porten.html> [cit. 2017-08-15]; http://www.kmrz.de/kuenstler_im_kreis/porten_titel.htm [cit. 2017-08-15].

88 Filmová díla o detektivu Stuartu Webbsovi z let 1914 až 1925 měla být jakousi německou reakcí na Sherlocka Holmese. Nemenší popularity se těšila i postava Joe Deebse (Prawer 2005, Elsaesser 1996).

89 Šlo o rakouský propagandistický film *Traum des österreichischen Reservisten* z roku 1915: <http://www.earlycinema.uni-koeln.de/films/view/35756> [cit. 2016-12-15].

90 Dánští herci němé éry Asta Nielsen (1881–1972) a Valdemar Psilander (1884–1917) (Allen 2012).

91 Jaroslav Včelička (1898–1919) se nešťastnou náhodou utopil ve Vltavě, když se s ním a s Gézou převrhla loď. Záznam o úmrtí dostupný online: http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/Zoomify.action;jsessionid=49F17F541EC8FF2F341E1F34B8998006?showOne=&_sourcePage=mq3wp1Gk2zvOBGW3aKc_3DjGQ99hh7APbLa5mNx83P_sj3ydZR-xitKKzwcif2UK0qK33RhyfQSL17w1kf3mBRyZ5VfN_sKaD4anHxk0pE%3D&pager-CompStateId=PAGER_MEDIA&paginatorCompStateId=PAGINATOR_MEDIA&rowPg=0 [cit. 2017-08-20]. Géza se k události ve své tvorbě vrátil (Včelička 1944).

92 Škrtnuto: pro svou zlo

93 Dýšek, tuzerů.

A tak jsem s těmi svými dvěma stovkami pomáhal táhnout celou naši rodinu jen značně nevalně. A přece, jak mizerné bylo tehdy to číšnické řemeslo a učení, když mi to v té fabrice v prvních časech opravdu počalo připadat jako nějaká svoboda. A nové a nové senzace a závratě [102] zdál se mi život přinášet. Tak nejenom snad všelijaká okouzlení ve tvaru prvních lásek. A nejenom uvolnění otcových přísných a nesnesitelných pout.⁹⁴ [103] Ale považte, zatímco jako číšník jsem kdysi musil nejvíce dřív v sobotu a v neděli, a to až patnáct, šestnáct hodin, [104] tady v té karlínské fabrice jsem měl najednou v sobotu odpoledne a v neděli po celý den volno! Pro mě to bylo po pěti letech té číšnické otročiny přímo svoboda k neuvěření.⁹⁵ Dělat prosím z ničeho nic pouze osm devět hodin denně. A místo aby ti tykali, spílali či tloukli tě, byli k tobě zdvořilí a říkali ti devatenáctiletému⁹⁶ klukovi — praktikantovi, pane! No cítil jsem se jako znovu [105] zrozen. A teprve po delší době, po onom opojení z volnosti poznal jsem také rub té zdejší svobody. Ale nyní jsem plul tedy plnou parou s rozvinutými plachtami do svého mládí. Biografy, tancovačky, divadla.

Biografy samozřejmě za korunu lístek až v první, druhé řadě u plátna, div sis krk nezlámal a oči nevyšilhal. A divadla⁹⁷ také⁹⁸ [106] se vstupenkou za korunu, za dvě, ale naopak zase v nejbližším místě k stání až vzadu parteru nebo na galerii. A tancovačky s jednou, s dvěma korunami na pivo, můj bože, co bys chtěl pořídit za plat dvou set korun měsíčně, z nichž ti máma vzala sto osmdesát⁹⁹ kaček na rodinu, na živobytí, na obědy ponejvíce bezmasé nebo buřtové. Po [107] něvadž buřt byl tenkrát jeden za pětník, za pět krejcarů neboli za deset haléřů jeden kus. Ale tancovačky nás brzy omrzely. Frajeřinkové „nalevo na krok“, čtverylka, beseda, mazurka byla sice dosti lákavá, když jsi měl po boku lehou děvu a partu kamarádů, ale cucat v prachu a dýmu jenom jedno pivo a jednu cigaretu a nemoci si dát ani párek s křenem, poněvadž už jsi neměl [108] ani na elektriku, no to není příliš zábavná zábava. Pak přišly počátky prvních moderních tanců, one step, two step, ragtime, shimmy a do toho se nám teprve nechtělo, to nám připadalo jako směšná opičárna nehodná chlapa. Za rok jsem nechal tancovaček navždy, už nikdy jsem se k tomu nevrátil.¹⁰⁰

To divadlo a kino nám skýtalo více vidění, fantazie, snů a líbezných zmatků. [109] Zvláště kino. Nové americké filmy, už nikoliv ždíbečky, sedm až osm kousků za večer, nýbrž pořádné celovečerní napínáky, krváky nebo milostnosti až se ti hlava točila. Italské filmy s náruživou Francescou Bertini¹⁰¹ nebo se silákem Maristem,¹⁰² francouzské s ruskou Natašou

94 Škrtnuto: A nejenom nová zázračná vidění a balamucení očí, mozku i srdce ve formě čerstvých a dosud nevidaných a ohromujících amerických filmů. Věru, po těch uříňkaných rakouských filmových slá

95 Škrtnuto: Až teprve později jsem poznal i rub té svobody

96 Škrtnuto: osmnáctiletému

97 Škrtnuto: naopak až

98 Škrtnuto: za korunu

99 Škrtnuto: devadesát

100 Škrtnuto: neboť u nás na Františku, u nás u vody

101 Francesca Bertini (1892–1985), italská herečka (Jandelli 2006).

102 Febo Mari (1884–1939), italský herec: <http://www.imdb.com/name/nm0546917/> [cit. 2016–12–15].

[??] nebo s polkou Lídou Napierkowskou¹⁰³ a potom hergot a hrome a sakra a hle, americké bouráky¹⁰⁴, kterými se tehdy [110] říkalo wild west a jimž se dnes říká western, kovbojky, ve kterých přišla podle tehdejšího vtipu jedna mrtvola na dva „nový“, totiž krejčary. Jak všeli-jak se tenkrát jmenovali ti zapeklití pistolníci a bravurní jezdci hodní přímo kozáctva? Ti zapadli hrdinové v sombrerech, strakatých košilích, rajtující na flekatých černobílých kobylách, divokých jako veverka. V čaparelách z kůže nebo [z] ko[111]žešiny, ze štruksu¹⁰⁵ či manšestru, se středověkými ostruhami a s colty, z nichž se kouřilo, jak z táboráku. Jak se jmenovali všichni ti, kteří nás mátořili a oblbovali a očarovávali, že jsme šli z kina vždycky domů jak po patnácti flekovských.

Ti dávní, ti vymyšlení a nehorázní, ti divocí a nahlouplí a dojemní stejně jako my jejich věřící, jejich poddaní, jejich otroci. Jak¹⁰⁶ jsi skončil doopravdu svůj život [112] ty filmový herce a věčný kovboji Monroe Salisbury¹⁰⁷, jehož¹⁰⁸ jako koněkrada, loupežníka, žháře a hromadného velevraha a nešťastně zamilovaného ničemu vždy nakonec rozhněvaní farmáři a rančeři dohonili, po strašlivé přestřelce s kupou mrtvol dopadli a podle Lynchova soudu na nejbližší větvi toho kterého silného stromu pověsili. A to dosti vysoko, poněvadž padouch Salis[113]bury byl velký téměř dva metry. A kde je Dustin Farnum¹⁰⁹ z filmu V záři hvězd Kalifornie¹¹⁰? A Wiliam Hart¹¹¹? A Milton Sills¹¹²? Tom Mix¹¹³ ne¹¹⁴, vzpomínkách na něho už se tolik nemučíme, netrudíme, nepropalujeme, poněvadž to už byl spíše pěstíček než kovboj, mnoho pudru a šminku a jiné nehoráznosti než takové, jimž jsme povolovali, aby s námi mlátily a trřískaly o chodník [114] a o dláždění.

103 Stacia Napierkowska (1886–1945), francouzská herečka a tanečnice. Proslavil ji především film *Les Vampires* odehrávají se ve světě zločinu: <http://www.imdb.com/name/nm0621051/> [cit. 2016–12–15]; <http://www.lesgensducinema.com/biographie/NapierkowskaStacia.htm> [cit. 2016–12–15]; http://www.cinereources.net/recherche_t_r.php?type=PNP&pk=46602&rech_type=E&textfield=Stacia+Napierkowska&rech_mode=contient&pageF=1&pageP=1 [cit. 2016–12–15].

104 Škrtnuto: *vildvesty jakým*

105 Silnější bavlněná nebo vlněná tkanina s oblými vroubkou.

106 Škrtnuto: *Kde je ko*

107 Monroe Salisbury (1876–1935) americký herec, zemřel v psychiatrické léčebně na frakturu lebky: <http://www.imdb.com/name/nm0758457/> [cit. 2017–04–15].

108 Škrtnuto: *kt*

109 Dustin Lancy Farnum (1874–1929) americký herec a zpěvák: <https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=7336561> [cit. 2017–04–15].

110 S největší pravděpodobností film *The Light of the Western Stars* z roku 1918: <http://memory.loc.gov/diglib/ih/as/loc.mbrs.sfdb.6888/default.html> [cit. 2017–04–15]; <http://www.aficomembers/catalog/DetailView.aspx?s=&Movie=17155> [cit. 2017–04–15].

111 William Surrey Hart (1864–1946), přední americký herec, režisér a scenárista: <http://www.scvhistory.com/scvhistory/film.htm> [cit. 2017–06–19].

112 Milton Sills (1882–1930), americký herec a scenárista: <http://www.imdb.com/name/nm0798130/> [cit. 2017–06–19].

113 Thomas Edwin Mix, rodným jménem Thomas Hezikiah Mix (1880–1940) jedna z prvních legend westernového filmu (Mix 1972). Jeho tvorba měla ovlivnit i utváření českého trampingu (Kössl, Waic 1992).

114 Škrtnuto: *po tom už tolik netoužíme*

A tak, kde jste vy bláznivá maso všeho zpitomělého, okouzleného a kouzelného mládí, ty strašidelná hrůzičko Lon Chaney¹¹⁵, jezdcé Wallace Reide¹¹⁶, Georg O'Briene¹¹⁷, Franku Mayo¹¹⁸, Eddy Polo¹¹⁹, Buck Jones¹²⁰, Hoot Gibsone¹²¹ a všichni vy, kteří jste nás osmnáctileté až jednadvacetileté dovedli roztesknit, rozbrečet, rozchechtat, duševně ujařmit, zakrou[115]tit nám krky svými lasy, svými Smith-Wessony zavalit vágní touhou a náměsíčnictvím, halucinacemi těch prokletých fabrik snů a tenkých prodírkovaných¹²² filmových pásků, kteří jste nám dovedli sevřít srdce svými rozžhavenými pazoury a přizabít nás vždy bujnosti či žalem, kde jste vy kterých¹²³ bývalo naše mládí plno od hlavy až k patám a o kterých svět¹²⁴ dneska nic, ale vůbec už nic neví... [116] Vaše slavná jména už povětšinou zetlela i s vašimi tělesnostmi. Ach kdeže loňské sněhy jsou.

Jednoho dne jsme spatřili na ulicích Prahy, bylo to brzy po převratu, tak někdy začátkem devatenáctého, takové podivně oděné kluky a jinochy: Širáčky s řemínkem pod bradou, červený nebo modrý uzel na krku, takové nějaké hnědo zelenavé košile a — ne, čaparery ne, nýbrž krátké kalhoty nad [117] kolena podobné těm jaké nosívali Tyroláci, ovšem nikoliv kůže jelenné, nýbrž lehčí a také bez toho proslulého padacího mostu. Takovým krátkým kalhotům jsme tehdy říkali püllitráky a nikoliv gumovým holínkám jaké nosí a jak jim přezděli dnešní kovbojičkové. A vídali jsme je chodit občas¹²⁵ pražskými ulicemi nejen jedno[118]tlivě nebo ve dvojicích, ale i v četách, v dvoustupech v deseti, čtrnácti chlapců vedených vpředu jedním starším vůdcem. A v některé té četě někdy někdo z nich zatroubil na trumpetu — polnici nebo zarachotil na bubínek. A někdy někdo z nich nesl vředu trojhrannou vlajku s obrazem psí hlavy, sovy, želvy nebo jestřába či čeho. To je jako nějaké dětské či jinošské vojsko, předvojenká chlapčičí výchova nebo kterého hrome?!

No, [119] to jsou skauti, prozradil nám jednou někdo na ulici. Skauti? Co je to? Proč je to? Skauti? A co tu chtějí? A proč jsou tak vymundýrovaný a co dělají a vůbec? A tak jsme se tehdy takto dozvěděli o skautech. Zdálo se nám, že tak trochu něco málo připomínají kovboje. Šátek

115 Lon Chaney (1883–1930), americký herec. Dostával role vzhledově odpudivých jedinců jako například ve filmovém zpracování Zvoníka od Matky Boží a Fantoma opery: <http://lonchaney.com/> [cit. 2017-06-19].

116 Wallace Reid (1891–1923), americký herec, zemřel v důsledku drogové závislosti: <http://www.imdb.com/name/nm0717468/> [cit. 2017-07-10].

117 George O'Brien (1899–1985), americký herec: <https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=8709390> [cit. 2017-07-10].

118 Frank Mayo (1886–1963), americký herec: <http://www.imdb.com/name/nm0562866/> [cit. 2017-07-10].

119 Eddie Polo (1875–1961), americký herec rakouského původu: <https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=6269> [cit. 2017-07-10].

120 Buck Jones (1891–1942), americký herec: <http://www.imdb.com/name/nm0427659/> [cit. 2017-07-10].

121 Hoot Gibson (1892–1962), americký herec, jeho popularita ve westernových filmech byla srovnatelná s Thomasem Mixem: <http://www.walkoffame.com/hoot-gibson> [cit. 2017-07-13].

122 Škrtnuto: iluminových

123 Škrtnuto: jsme býva

124 Škrtnuto: už

125 Škrtnuto: po Pra

s uzlem na krku, širák, i když měl trochu daleko od sombrera nebo do stetsona a košile byla taky nějaká jiná než ta americká, ta zálesácká, ta kostkova[120]ná. Ale tak¹²⁶ nebo tak, zdálo se to přece jen trochu zavánět Amerikou. Skauti. Scout boys. Prý jakoby stopaři. A co tedy vlastně jsou? Žijí prý v lesích, u ohňů, pod stany učí se znát¹²⁷ tajemství přírody¹²⁸ a ušlechtilému životu a bratrství lidí celého světa a tak podobně. To je jistě krásné. Ale nejhezčí se prozatím zdá nám, dosud velmi málo uvědomělým k nějakému mezinárodnímu celosvětovému bratrství, [121] tedy nejvíce se nám na tom celém skautingu líbilo to noční táboření v lesích u ohňů, při písních a praskotu dřeva, při horkém čaji a polévce, při plížení se a stopování snad zvěře snad nějakých nezvaných lidí, vím já [122] kterých, snad nějakých naší vlasti nepřátelských lidí či kterého kozla.

Zkrátka ten skauting, to je nějaká zábavná a romantická věc, země tajemství odhalených a zahalených, s tím svým chlapským krojem tak trochu podobným kovbojům, Búrům nebo snad takové té kanadské jízdní červené policii, hm policii, žádná policie, nám tenkrát dvakrát [123] nevoněla, to zůstaňme raději při těch kovbojích, o těch jsme se tenkrát ještě nic příliš zlého nedozvěděli. Sakra kruci, kluci, to by bylo něco. Skauting! To je něco jiného než ty blbý tancovačky v zakouřených dupárnách než s lehce sbalenýma holkama se točit dokolečka jako pitomci, říkat smím prosit, slečno, děkuji, slečno, pane vrchní, mohl byste mi poskytnout ještě jedno pivo a pět [124] cigaret na sekeru, na sekáč, na futro a na dluh? Já Vám to zatáhnu hned, jak půjdu vokolo. Tak co, kluci budem skautovat? Budem.

Totíž musíme se na to všechno přeptat, informovat, ono je tu totiž těch skautských organizací hned několik a nikoliv jenom jedna. Jsou tedy, jak jsme se vše dozvěděli, Spojené sbory Junáků skautů bratra vůdce doktora Svoje[125]síka.¹²⁹ Potom jsou tu skautské šiky některých politických stran. Tak sociálně demokratičtí skauti¹³⁰ soudruha vůdce Halaburda¹³¹. Dále národně socialističtí skauti.¹³² A anarchističtí skauti socialisté.¹³³ A komunističtí skauti Spartakovi skauti práce.¹³⁴ A skautská odnož klerikální tělocvičné organizace Orel.¹³⁵ A proslýchá se, že i tělocvičná organizace Sokol hodlá po svém [126] boku založit rovněž jakousi turisticko-skautskou družinu. Tak co kam kluci?

Někde už jsme byli, někde už jsme se informovali. Někde s námi velmi vážně promluvili, jako no šli nám do duše a vtiskli nám do prstě celý štos propagačních novin, brožur a letáků.

126 Škrtnuto: přece jen

127 Škrtnuto: praktikám

128 Škrtnuto: lesů a veškeré

129 Antonín Benjamin Svojsík (1876–1938), zakladatel českého skautingu. Stál v čele největší skautské organizace, která 7. června 1919 přijala název Svaz junáků — skautů Republiky československé (Skautské století 2012). K trampingu jako ke konkurenční záležitosti zaujímala negativní postoj (Mareš 2015).

130 Škrtnuto: práce

131 Bohumír Halaburda (1888–1946), představitel Skautských sborů Dělnických tělocvičných jednot (Skautské století 2012: 76).

132 Organizace s názvem Československá obec skautů Volnosti se více orientovala na woodcraft (Malíř 2005).

133 Šlo o Svaz skautů socialistů. V souvislosti s rozchodem anarchistů se socialistickou stranou vznikla výše zmíněná Československá obec skautů Volnosti (Skautské století 2012: 76).

134 Blíže viz Mucha 1975. Vykouřilová 2008.

135 Svaz katolických skautů (Vejvar 2014, Cekota 2004).

No nám klukům z Františku by ještě tak nejspíše seděli ti komunisté nebo anarchis[127]té, ale přes veškerý svůj proletářský původ jsme tenkrát rozuměli politice jako kuň hvězdám, pak čeho jsme se nejvíce báli, byla vojenská kázeň, řád, poslušnost. Jó kluci, tak je to. Voni ti skauti vypadají na ulici moc fajn, když je tak vidíš rázovat ve dvoustupech, ve čtyřstupech, vlajku chodských psohlavců [128] nad hlavou, s trumpetou a bubnem, no dobrá. Ale slyšeli jsme, že voni se kór moc taky k tomu táboření, k ohňům, do těch lesů nedostanou. Ani k nějakému tomu stopaření. Voni prej je spíše víc používají na všelijaký parády a cvičení a serepetičky a vojáčekování v městech podobně jako bratry Sokoly. Tož na těch skautech moc toho kovbojského ani kamarádkového asi nebude, i když je tak trochu vzdáleně tím¹³⁶ svým šátkem na krku [129] nebo tím svým širáčkem připomínají. Zkrátka převládá u všech spíš pořád nějaká ta politika než romantika, lesy a noc u ohně, tak jsme se o tom dověděli, kluci.

A vono to vojáčekování pak povede prej u většiny těch organizací, snad jen mimo ty socany a anarchisty, k takový jakýsi předvojenský výchově mládeže, rozumím? Aby z těch kluků byli zkrátka jednou zdatní vojáci, co by, jak [130] mi to vysvětloval jeden ten starej anarchista, pak pomohli chránit a obhajovat pánům zazobancům jejich fabriky a domy a velko[131]statky. Aha tak takhle vono je to tedy s těmi našimi skauty! Ale to je potom vlastně samí politikaření. Samý politický čachry a šmejdy a špína. To je zkrátka podoba, kterou tu ti pánové a skautští vůdcové patlaj a kutěj s těmi ubohými a nevědomými kluky. To je ale naprostá hanebnost. Poněvadž my nemáme rádi vojáky ani policajty! Pryč s nimi! A nikdy [132] jimi nebudeme chtít bejt! Nojo, ale proč ten starej anarchista, když je proti politice těch svedených skautů, pěstuje sám taky politiku? Vždyť anarchismus je vlastně taky nějaká politika, ne? I když politika protipolitická. „Di ty křene“ chechtal se Honza Mládek Jindrovi Pondělíčkoví „žádná protipolitická politika neexistuje. Je zkrátka politika panská a proti ni jde poli[133]tika chudácká, tedy ta socanská a anarchistická[“]. Ale tam¹³⁷ ovšem lze těžko rozumět, na to všechno máme dosud moc krátký fousy. A vostatně, do lesů, k vohni, pod stan, k řece, do hor nebo a moře a vůbec mezi správný lesáky a zálesáky vlastně žádná politika nepatří a nemá patřit! [134]

Když jsme se jednou v tom zhlídli, když už nás to řádně chňaplo za vosrdí, tak se starejme vo to, abysme¹³⁸ se náck dostali a dostávali do lesa na noc k táboráku, abysme zkrátka založili a vymysleli nějakej takovej svůj vlastní skauting, kterej by nepodléhal žádnému vojáčekování a žádnému politikaření, abysme to dělali tak trochu [135] jako ti kovbojové a Indiáni co nemají žádnýho práva jen svýho pohlaváře nebo šerifa a nikoho jinýho. A abychom byli taky tak trochu jako nějakaj tajnej spolek jako kdysi v dětství na Benátkách, však to bývaly hezký časy. A proto nikomu nic moc nevybrebtáme a do party nebudeme brát jen tak každýho, kdo chce s námi, to musej bejt samí lahůdkoví kluci [136] a nikoliv nějaké všelijaké měkkota!

Potom kdosi z nás vystrchal, že už kromě nás se tvoří podobné takové tlupy kluků a holek a chlapců a děvčat, kteří by rovněž toužili skautovat anebo už dokonce skautují, a to zrovna tak, jak my potom toužíme totiž tak bez organizování, bez praporečků a čestných stužek, bez salutování dvěma prsty u čela, [137] bez přísahy a slavnostní[ho] čepobití¹³⁹, bez bubní a trubek. Bez dvou dvoustupů a pocty k vlajce, bez ranního hlášení a parádního nástupu.

136 Škrtnuto: některými částmi

137 Škrtnuto: ma

138 Škrtnuto: abychom

139 Vojenská večerka.

Tak po zálesácku v pravé lesní a vandrácké svobodě a v neturistické turistice. Říkali¹⁴⁰ si nebo říkali jim Divocí skauti a měli i divoká jména jako Černí [138] vlci¹⁴¹, Hoši z Nebrasky¹⁴², Bratrstvo nočních ohňů¹⁴³, Tábor¹⁴⁴ u Bílé skály¹⁴⁵ [139] a¹⁴⁶ svoje doupata měli prý někde ve Štěchovicích na stráních kolem Svatojánských proudů, kde spávali ze soboty na neděli nebo i jindy po indiánsku ve stanech vlastnoručně vyrobených ze starých pytlů a koňských houní.

Ale to byla oblast, kde se toulávali různí chlapíci z romantiky i snad dokonce z dů[140] ležitějších důvodů prý už někdy od čtrnáctého roku. V té době prý tu tábořovalo, ukrývalo se a toulávalo i několik chudých bohémů — kumštýřů, sochaři, malíři, básníci. Také ti už prý tu tehdy, bylo prý jich asi pět, šest, spávali pod všelijakými stany a z dek a hadrů. Chudí umělci, kteří měli málo peněz a mnoho hladu živili se tu prý houbami a drobným [141] pytláčením a také v okolních vesnických hospodách se nad nimi občas smilovali šenkýři, hosté i Pražáci z letních bytů. Malíři tu malovali, básníci básnili a sochaři vyráběli panáčky z chleba a prodávali je po hospodách, po chalupách. Tak se tu o nich vypravovalo, žel, jejich jména se nedochovala. A za první světové války¹⁴⁷ se zde schovávali občas i různí zběhové a zelené kádry. Až teprve [142] koncem sedmnáctého roku tady¹⁴⁸ začali tábořit mladí divocí skauti, hrající si zde na křížence kovbojů a traperů.

Romantika mládí sem znovu nastupovala a ani sama netušila, že je a bude předvojem velikého a neorganizovaného hnutí poetické mládeže, davů¹⁴⁹ a zástupů chlapců a děvčat, kteří prchající z města, úpěnlivě budou po vlastech českých hledat opravdový a hluboký, lyrický a dychtivý smysl mladého života! [143] No byla to horda, tlupa, která si po způsobu Divokého západu začala říkat desperátsky, zoufale i bezostyšně osada Ztracená naděje.¹⁵⁰ Byla to asi nejstarší z českých osad pražského okolí, jež později nazvali¹⁵¹ trampským. Ale dosud ne, dosud ne, název tramp byl u nás v těch dobách ještě neznámým slůvkem. Byla to parta hochů a děvčat milujících při[144]rodu po svém, zkrátka docela původně a docela jinak než třeba turisté, sokolové, myslivci, rybáři nebo houbaři. Parta, z které poté vyšel a vzešel proslulý skladatel nejstarších trampských písní Jarda Mottl.¹⁵² Jezdívají sem drahou nebo chodili tak zvaným pěším čundrem.

140 Škrtnuto: Jednu takovou partu

141 Trampská osada z Povltaví (Hurikán 1940: 24).

142 S největší pravděpodobností posázavská osada Nebraska pod Medníkem, která vznikla roku 1922 (Berka 1991).

143 Osadu se mi nepodařilo identifikovat: <http://archivy.kftp.cz/ato/index.php> [cit. 2017-08-10].

144 Škrtnuto: nebo Pět na pro

145 Zřejmě myšlen slavný brdský camp u Bílé skály El Paso: Hurikán, B. 1940. *Dějiny*: 194.

146 Škrtnuto: nebo osada Ztracená naděje. Ta Ztracená naděje byla asi nejstarší, tam už jiná parta jakéhosi Jardy Mottla jezdila drahou nebo čundrem pěším od konce sedmnáctého roku

147 Škrtnuto: tady

148 Škrtnuto: zde

149 Škrtnuto: nečeho

150 Povltavská osada Ztracená naděje u Štěchovic. Blíže k počátkům: <http://www.osadaztracenka.cz/historie/> [cit. 2017-08-13].

151 Škrtnuto: počali říkat

152 Jaroslav Mottl (1900–1986), významný trampský písničkář. Autor stovek písní, spolupracoval s filmovým průmyslem. Do Ztracenky začal jezdit od roku 1919, přičemž tamní partě přinesl jako dárek píseň „V září červánků“ (Hurikán 1940, Mácha 1967, Český hraný film 1998).

My kluci z Prahy jedna, ze Starého Města, z Františku od vody a z okolí jsme se o nich dověděli až [145] asi teprve za rok. Až tak někdy koncem osmnáctého roku, Rádi bychom byli s nimi ve spojení, navázali s nimi známost a dali si od nich poradit, jak jako na to, na ten divokej skauting a snad jsme si i troufali je požádat, aby nás vzali mezi sebe. Aby nás přijali za členy osady, že jako máme podobné touhy, cíle, oči a mozky i srd[146]ce plné nočních hvězd a nočních ohňů, že nám v uších hučí šumění lesa a potoků a řek a vodopádů, že umíme plavat a že se učíme boxovat a že dovedeme chodit dlouhé míle bez únavy a jíst burty pečené na táboráku a že tu a tam ovládáme i všelijakou kovbojskou a indiánskou výrazovost. A že se nebojíme spát v lese a dešti třeba bez stanu [147] a vůbec. Ale to nebylo tak lehké. Jestliže mi sami dosud nezačavši a nevědoucí ani jak do toho, jímž nějaké to dětské a dětinské někdejší cikánštění na ostrově v Benátkách, Štvanici, nemohlo přinést valných zkušeností, jsme už nosili v našem houfci heslo nikde moc o našich záměrech nebretat a vůbec zachovávat tajemství tajného spolku byť [148] dosud bezejmenného, tak tedy zmíněná osada Ztracená naděje přišla na podobný nápad dávno před námi. Nedopídili jsme se, kde vlastně ta Ztracená naděje pintlich je, co je to za kluky, jak se jmenují občansky a jak je vůbec odhalit. A o Jardovi Mottlovi jsme, rozumí, že tehdy, rovněž skoro nic nevě[149]děli.

Pátrali jsme tedy po jiných podobných partách¹⁵³. A tu jsme se dověděli, že kdesi v jakési pražské hospodě U bílé růže¹⁵⁴, dnes ani nevím, zda to bylo v Karlíně, na Vinohradech či ve Vršovicích, že každou středu schází [150] ona tlupa zálesáků, jež si dala jméno Černí vlci¹⁵⁵. A tak jsme se domluvili, že se tam asi pět nás kluků z Františku nejbližší středu vypraví, abychom se s nimi domluvili, kdo jsou a proč jsou a jaké mají záměry, poměry a rozměry. No, vypravili jsme se tam, snad to bylo jedné středy večer, kdy se tam schází, a snad to bylo, dejme tomu v tom Karlíně v [151] té hospodě U bílé růže. Přišli jsme tam o trošku dřívě, abychom je nepropásli a pan hostinský nám potvrdil, že tady opravdu mívá každou středu od osmi večer vždy schůzi spolek divokých skautů Černí vlci, takových americké, víme, co choděj v těch echt americkéjch, víme, co choděj v těch echt indiánskejch krojích. Tož čekali jsme plni napětí, a když se jich tam prvních pár sešlo, asi sedm, osm, tak za chvíli jsme nesměle zaklepali na¹⁵⁶ [152] dveře jejich posvátné klubovny a pevně jsme stiskli kliku.

Vstoupili jsme do takového obyčejného zadního lokálu, do kterého se šlo výčepem a přední nálevnou. Jo ale tady to vypadalo trochu jinak. Přece jen to tu nebylo tak obyčejné, neboť pan hostinský dovolil traperům rozvěsit si tam po zdech amatérsky malované obrazy různých indiánských bojovníků a náčelníků v pernatých čelenkách a fotografie [153] známých filmových kovbojů, pastevců dobytka či traperů, lovců kožešin a také bizonů a vrhačů lasa a boxerů a všelijakých jiných divočin a nám bylo z toho taky divoce a byli jsme celí zmámení a vykulení. Ale to nejpopojnější přišlo vzápětí. Od dlouhého stolu se zvedlo totiž několik vytáhlých štíhlých jinochů a ptalo se nás, co že si prej přejeme.

A ti hoši či jinoši, to nebyli obyčejní výrostkové z Karlína či odkud, [154] nýbrž jakoby oživlé obrazy sestoupivši z těch zdivočelých zdí. Ano, opravdu mladí muži, na hlavě široké stetsony, na krku rudé, modré, žluté či zelené šátky, na trupech výstředně na tehdejší dobu

153 Škrtnuto: trampech

154 S největší pravděpodobností jde o restauraci U bílé růže na Palackého ulici (dnes Křižkova) v Karlíně (Obchodní adresář 1930).

155 Viz výše poznámka č. 128.

156 Škrtnuto: na tu jejich posvát

kostkované a pruhované košile všelijak zdobené s trásněmi či knoflíčky, s přezkami a bambulkami. A na nohou široké čaparelos, ony malebné a pověstné nohavice bez zadnic, natažené na štruksové či slimkové [155] kalhoty, ony texaské, kalifornské či mexické, v oněch dálavách vyráběné pistolníky asi z búvolí či antilopí kůže. Oni pověstné čaparely, kožené chrániče spodních kalhot před ostny kalifornských kaktusů a trávy ostrice, tady však pro potřeby našich českých kovbojů zhotovené jen z pytlové juty nebo z diftínu ztuženého, aby držel formu, rozteklým a opět ztvrdlým [156] stearinem několika Schichtových¹⁵⁷ svíček. A v bocích¹⁵⁸ měli ti banditi, kovbojové, koněkradové a desperáti zavěšené patronové řemeny a řemínky revolverových patron hylzen¹⁵⁹, mosazných trubiček. A co více, od těch řemenů jim visela na stehnech přivázaná provázky nemalá a ultraamerická revolverová pouzdra z nichž vyčuhovaly skutečné colty Smith[157]wessonky a jiných značek a kalibrů reváky a pistole. Z pod¹⁶⁰ čaparer pak jim na nohou vyčuhovaly do půli lýtek nízké holínky s ostruhami a s vysokými podpatky. To proto, aby se jim při jízdě na koni nevysunuly boty ze třmenů.

Byli jsme omámeni. Hltali jsme očima těch¹⁶¹ sedm chlapáckých vysokých postav, ty předlohy a [158] přeludy našich filmových snů a vidin, a ve svém nenadálém podroušení jsme zapomněli přemýšlet o tom, kdeže se mají tyto čeští zálesáci své koně, své renče, své Skalisté hory nebo prerie a savany. A zapomněli jsme si i všimnout, že některý z těch sekáčů má jen jednu ostruhu. Jiní¹⁶² měli vysoukané rukávy se svalnatými, opálenými a tu a tam i tetovanými pažemi, další¹⁶³ nosili na spuštěných rukávech [159] svých přepestrých košil i kožené manžety s pravého pokojového linolea či wikslajwantu¹⁶⁴. Manžety bohatě krumplované plechovými cvočky a ozdobami koňských postrojů. A na košilích měli nedbalé oblečené rozepjaté staré vesty, ale nikoli vesty po starých fotříčcích, jako jste to viděli třeba ve filmu Limonádový Jo-e, nýbrž pravého mexického stříhu, jaké tenkrát kovbojové skutečně postaru nosili. Totiž americké cowboyské vesty ve svých průvancích přistřižené našikmo jako je tomu třeba u sportovních a atletických triček. To aby kovbojům lépe a výhrůžněji vynikala jejich ramena. Toho si měl Jan Brdečka¹⁶⁵ nebo kdo Limonádového Jo-e-a filmoval na starých cowboyských filmových trhácích lépe povšimnout a lépe okopírovat. Je to sice jen maličkost, ale i sekáči by vypadali ještě věrohodněji jako oni za našeho jinošství¹⁶⁶.

Jako nyní třeba v té [160a] hospodě¹⁶⁷, kde desperáti vidouce velebné zděšení na našich tvářích tím sebevědoměji se k nám blížili, tím košatěji přimili a nadouvali své hrudní koše, tím mocněji napínali svalstvo svých paží. Oslovovali nás hlubokými hrdelními, prsními či chraptivými, drsnými hlasy, cigarety [160b] v koutcích rtů, kuřivo, které i při hovoru

157 Schichtovy závody v Ústí nad Labem na výrobu mýdla a svíček (Dějiny města Ústí 1995).

158 Škrtnuto: u po bocích

159 Hylzna, hylzna — nábojnice.

160 Škrtnuto: Na nohou pod čaparely

161 Škrtnuto: ty po

162 Škrtnuto: Někteří

163 Škrtnuto: Jiní

164 PVC.

165 Film *Limonádový Joe aneb Koňská opera* režíroval v roce 1964 Oldřich Lipský (1924–1986) podle literární předlohy Jiřího Brdečky (1917–1982) (Český hraný film 2004: 242–245)

166 Škrtnuto: dětství

167 Škrtnuto: svých přepestrých košil i kožené manžety z pravého pokojového linolea, manžety bohatě krumplované plechovými cvočky a ozdobami z koňských postrojů

švihácky ponechávali v ústech, pokud je kouř nepočal štípat do očí. A znovu nás oslovili, kdo jsme a proč jsme a cože tu hledáme, v tom jejich západnickém saloonu. Jeden z nich se představil trochu¹⁶⁸ znám již známým jménem Iren Osendorf¹⁶⁹, druhému pak téměř dvoumetrovému, jenž právě hladil kytaru, říkali Dlouhý Tommy¹⁷⁰. Ten také tou výškou a vůbec tělesnými proporcemi vypadal z nich nejkovbojštější. O tom Irenu Osendorfovi běžela fáma, že pochází z nějakého prý šlechtického roku a že [161] prý má skutečně někde na venku na vesnici u jejich osady ustájeno několik koní. Tedy opravdoví už skoro kovbojové, a opravdu už skoro spíše američtí než čeští. Říkali si mezi sebou „Oh Yes, Werry Well, šúr ou kej boys a gúď ívning džentlmens“ a nám počala naše srdcata stále rychleji padat do kalhot. „Co si přejete boys?“ Ptali se nás znovu, s posměchem jeden na druhého pomrkávající, [162] s nějakými nahlouplými selskými synky a my jsme rudli a bledli a koktali a mektali a nevěděli jsme jak dál. Opravdu, co si přejeme a co tu chceme, kam se hrabeme na Irena nebo na Dlouhána i na ty druhé hochy z Červeného esa od rulety a ze Zlatého západu.

Pistolníci se pobaveně posadili a také nám nedbale nabídli několik židlí. A tak po delší propoceně chvíli z nás vylezlo, že jsme se zkrátka o nich [163] dozvěděli a že bychom se¹⁷¹ taky rádi stali divokými skauti a že bychom do toho jejich¹⁷² spolku, osady, renče nebo tlupy či jak si říkají, rádi přistoupili za členy, jestliže nějaké přijímají. Zkožatělci¹⁷³ se opět ohlédli jeden na druhého, hlučně a stručně se zasmáli a hluboce se napili piva. A ten jejich vůdce Iren nám blahosklonně sdělil, že to nejde, oni že jsou taková abychom [164] tak řekli uzavřená a výběrová parta starých kamarádů, kteří mezi sebou cizince (řekl po západnicku cizince) nepouštějí, a pak každý z nich se musí pořídít takovýto perfektní texaský Ausrichtung a to není zadarmo, to stojí nemalo, osobní námahu a určitě výrobní¹⁷⁴ znalosti. Tož abychom se nezlobili a s pámbíčkem. Ahoj boys. Poprosili jsme je tedy chvatně, než nás chcete vyhodit, aby nás zasvětili do prvních začát[165]ků toho divokého skautingu. A potom, kam sami jezdí, kde vlastně mají ten svůj venkovský wigwan, tábořiště či co. Ale Dlouhý Tom s nadneseným klidástvím poznamenal, to že se nekupuje, ani neprodává, ani neprozrazuje, to že je zkrátka¹⁷⁵ tajemství každé takové to party. Jezdíme daleko od Prahy, kde jsou širé louky a hluboké lesy, kde každý rajtujeme svého vlastního mustanga — mestenga. Tak tedy přeče je to pravda, co se o Irenovi povídá?! A opět od stolu stali, jako že slyšení je u konce. A Iren nás šel doprovodit až ke dveřím, aby za nimi zavřel na rígl. Aby mu tam [166] za chvíli snad nenalezli jiní podobní zelenáči.

168 Škrtnuto: nepochyb

169 Iren Osendorf zvaný Farnum, nejprve šerif osady Černí vlci, později Rawhide v blízkosti Svatojánských proudů. Udržoval dobré styky s osadou Ztracená naděje. Vnímán jako symbol počáteční epochy trampingu (Hurikán 1933: 12–14; Hurikán 1940: 24, 35; Berka 1991: 101).

170 Dlouhý Tom, nejbližší Irenův kamarád. Doprovázel svého druha i poté, co Iren opustil Rawhide, protože se nedokázal smířit s přítomností dalších trampských part v okolí a s přeměnou tábořišť v chatové osady: Hurikán, B. *Dějiny*, s. 39.

171 Škrtnuto: to

172 Škrtnuto: k nim rádi

173 Narážka na kožené části oblečení Černých vlků.

174 Škrtnuto: západnické

175 Škrtnuto: takové

Šli jsme domů jako spráskaní. Opravdu tihle kluci museli mít u sebe a zkrátka vyděláno asi hromadu peněz, když si mohli v hospodě pronajmout zvláštní místnost a nota bene s uzavřenou almarou, ve které uschovávali ty své kovbojské odění, anebo celou tu hordu Černejch vlků sanuje a vydržuje ten jejich šlechtický šerif a kovbojský vůdce Iren. „No ale ať je to jak chce“, usoudil člen naší party **[167]** „něco jsme dneska od těch kluků taky pochopili a pochytili a něčemu se přiučili. Za prvé, že bysme měli sehnat do party nějakýho kluka kytaristu nebo se sami na nějaký to sladký dřevo naučili hrát. Dále takový kovbojský mantly se dají taky pořídít i v lacinějším **[168]** vydání, i když nemusej bejt tak perfektní a úplný, jen tak náznakových a tak trochu poloskautský. Vždyť v pravým a úplným kovbojským vobalu bysme ani nikdy nemohli přes Prahu, lidi by mysleli, že jsme nějaký maškary a ještě by nás třeba mohli honit¹⁷⁶ chlupatý. A¹⁷⁷ za třetí nebudeme čekat na nějaké prozrazené tajemství, nějaký záhadný tlupy a vyrobíme si svoje zvláštní tajemství, který rovněž nikomu cizímu neprozradíme. A že nebudeme mít **[169]** všecko tak akorád jako ta Irenova tlupa, ani pravé colty a živé kobyly. Inu, vždyť jsme jen chudí kluci a tak budeme jen pěší parta tajných potulných skautů — stopařů a slídičů, tábořících jako cikáni a pěstující lesní život a básnické vyznání přírody.“

Byl to nejasný a mlhavý plán a obraz, ale nám stačil, že se jim jaksí alespoň poněkud odlišujeme od Černých vlků a že se nám časem podaří jej ještě nějakými dalšími nápady obohacovat. **[170]** To bylo asi ve dvacátém roce, mě bylo devatenáct let a v srdci mi pomalu zarůstala černá jizva nevyhléditelného smutku po skonu staršího bratra Jaroslava. Ve všední dny¹⁷⁸ jsem pracoval v Karlínské továrně Grodeský a Polák¹⁷⁹ v Žižkově¹⁸⁰ třídě¹⁸¹ číslo deset jako skladník ve dvou kamrlících plných špíny, trochu oleje, hřebíků, řetězů, drátů **[171]** a plechu, rumplování, kraválu, mlácení a třesku s jednou starší dělnicí — baličkou paní Mládkovou, s jednou mladou baličkou Růženkou Krejčíkovou a se dvěma pomocnými dělníky — siláky Karlem Kobylským a Václavem Černým. No a v sobotu jsem se vždy¹⁸² oblékl do svého skautsko-covbojského kroje podle vlastních návrhů¹⁸³ a na nádraží či pod Eliščiným mostem¹⁸⁴ jsem se setkal se šesti, sedmi kamarády našeho tajuplného táboráku. **[172]**

V zimě jsme besedovali, scházeli se při pivě ve staré hospůdce v ulici u Milosrdných¹⁸⁵ mezi uličkami Myší dírou, kde jsme kdysi rok bydleli ve starém Ryltovském domě¹⁸⁶ s matkou a bratrem, když náš otec kelneroval¹⁸⁷ na Kladně, kde přebýval náš spolužák Vodráček a Vrab-

176 Škrtnuto: sbalit

177 Škrtnuto: Vždyť musíme m

178 Škrtnuto: Další důvod, proč se vyhýbat hluku a hřmotu a utíkat se do hlubin černých lesů a dalek

179 Továrna na kovové zboží Grodetzky a Polák: Obchodní adresář: 62.

180 Škrtnuto: Husově

181 Dnešní Pernerova ulice (Kneidl 1923: 320).

182 Škrtnuto: rozloučil

183 Škrtnuto: vlastní výroby

184 Lidové pojmenování mostu Františka Josefa I. podle jeho manželky Alžběty. Od roku 1919 Štefánikův most (Fischer, Fischer 1985: 138–142).

185 Ulice U milosrdných na Františku vedle Anežského areálu (Stehlík 1929: 398–399).

186 Ryltovský dům a celá Myší díra byla již od roku 1870 přiřazena k sousední Kozí ulici (Stehlík 1929: 154). Včelička jej přibližuje ve své tvorbě (Včelička 1944: 58).

187 Od slova kelner, číšník.

čírnou¹⁸⁸, kde opět bydlili žáci Pterichne, Šmidrkal a Pazink. Té staré hospůdce se oficiálně říkalo podle nového posudního U Mace[173]nauerů¹⁸⁹, ale v našich dobách to byla junácká hospoda V pytlíku a jinak ses na ni nedoptal. No ve čtvrtek k večeru tam bývalo vždy dost ticho, prázdno a klidno a tak jsme tam obsadili skromně jeden stůl a potichu jsme vedli své tajuplné a romantické schůzky. To tedy v zimě. Kdežto v létě jsme se vraceli na starý¹⁹⁰ nezapomenutelný ostrov svého dětství, na Benátky čili na Štvanici, kde¹⁹¹ se to ovšem všechno k našemu zármutku velmi zhoršilo a pokazilo. Západní špičku ostrova totiž otevřeli [174] ctěnému obecenstvu k úplnému přístupu, potrubí a dlažební kámen navždy vyvezli, plno krásných silných starých stromů — obrů pokáceli a jejich větve, roští i kmeny, mezi kterými jsme mívali v dětství své skrýše, tábořiště a úkryty byly zničeny¹⁹², odstraněny, proměnili se v chudokrevný, pošlapaný trávník, čímž¹⁹³ značně omezili a znemožnili i naše někdejší alotria.

Ovšem omezila se a trochu ukáznila naše už postarší jinošská léta. Ale co vlastně bylo naše ji[175]nošství? Nu nic než trošičku povyroslé dětství. Jak to později řekl básník: Už jsme nebyli pravými dětmi a ještě jsme nebyli pravými [176] dospělci. Byli jsme směsicí naitivity, nehoráznosti, něhou [!], již špatně a stoudně přikrývala přeháněná nestoudnost, sprostota, otrlost a nadměrná hra na drsná chlapiska a balvany. Zcela nebo téměř zcela jako ta dnešní mládež. Vždycky jsme stejní a žádné zázraky nepadají z nebe. Na Benátkách — na Štvanici byla kdysi jedna plovárna, teď tu byla tři koupaliště, jedno za vstup a dvě zadarmo a proto to třetí, podél jehož dlou[177]hé dřevěné stěny pletli kdysi provazníci své šnůry a lana na šify, na „cíly“, jak se tehdy říkalo, to už potom taky brzo zavřeli a také zde se poté lidé ráchali zdarma.

Ty tam byly dámské koupací dlouhé šaty, ve kterých vždy ženské dlouho po koupeli buď drkotaly zuby, nebo se honem převlékaly, tu tam byly pánské pruhované koupací trika s kalhoty, v nichž i mužům po obvyklé koupeli rovněž cvakaly sanice. A zmizely drdoly [178] a zakroucené vousy a cikánské kruhy velkých náušnic a tvrdáky — buřiny a boty s kamašemi a patky a esa a šístky¹⁹⁴ na čele či kolem uší. Teď tu hezké mladé holky měly krátké líbivé, moudré a zdravé účesy, tak zvaná „zaseknutá mikáda“ a muži, pokud nebyli plešatí, česali si bohaté vlasy dozadu a do ztracena a nikoliv dlouhé a plně lupů a mastnosti a zženštilosti, do čela a do očí jako dřívě¹⁹⁵. [179] Do těchto holčích a chlapčích vlasů mohla voda a vítr a slunce a čím byly rozčuchanější, tím byli rozkošatější a obličejje pod nimi¹⁹⁶ vypadaly ještě mladší a zářnější než snad podle stáří. Neboť to nebyly vlasy pomádované, lakované, a mladí lidé byli rádi, že se vyprostili, osvobodili, oholili z plnovousů, fatrmordů¹⁹⁷, cylindrů, kaiserrocků¹⁹⁸ a [180] flancmajorské důstojnosti svých dědečků a pradědečků. Byla to, abychom

188 Vrabčírna bylo nádvoří v ulici U Milosrdných (Včelička 1944: 45).

189 Blíže: Tamtéž, s. 62–63.

190 Škrtnuto: do sta

191 Škrtnuto: kte

192 Škrtnuto: vyplety

193 Škrtnuto: Bývalou hospodu

194 Zahnuté kotly za ušima.

195 Škrtnuto: jak se to u dnešních hochů a děvčat

196 Škrtnuto: z nichž mužské byly hladce vyholené

197 Vysoký, škrobený límec u košile.

198 Kaiserok pánský kabát přestřižený v pase, nejčastěji černé barvy.

tak někdy řekli jakási osvobozená renesance člověka po skončeném ujařmení. Po první běsivé světové válce. I když žel ono člověčí vnějškové i vnitřní obrození netrvalo dlouho. Ženské začali kvapem opouštět šněrovačky, šminky, barvičky na rty a na vlasy a všechny ty šalby, mamy a klamání veřejnosti. Mužští zahazovali pásky na vousy, šle neboli kšandy a s nimi i ony zakroucená vousistka, zlaté plundry¹⁹⁹ ve vestách i s vestami a vše počalo **[181]** vypadat po té prašivé válce, opakujeme i když krátký čas, zdravěji, opravdověji, nějak hravěji, lidštěji.

Lidé opět počali milovat lidský život a chtěli vidět, jak vypadá pravá lidská tvář bez barev vousů a přetvářek. Ženské se pyšnily v nových krátkých sukních, na vábných lýtkách flórové punčochy, jinoši si nasadili na hlasu švihácké čepice s nehem²⁰⁰ a místo kšand se mužně opásali řemeny. Vklouzli do úzkých kalhot, jejichž manžety končily nad kotníky a obuli se ve střevíce, tak špičaté, že se tvrdilo, že takové bez zbrojního pasu neseženeš. Ale co krásnějšího. Vše, dříve zkesleno válkou, počalo nyní hluboce oddychovat, žít zdravěji a pěstovat sport. Otvírali se sady a hřiště, běhalo se, skákalo se, zápasilo se, plavalo a boxovalo. Lidé chodili houfně do sadů a vůbec do přírody. A proto se zrušila nepřístupnost východního cípu ostrova Štvanice. **[182]** Ano, teď mohl už na Benátka každý, a to od nově postavené elektrárny na západní²⁰¹ špici ostrova až k rovněž k novým zdymadlům a na východní jeho hrot, kde se teď lidé slunili, ráchali, procházeli a blaženě oddechovali.

Bylo to nové a rozumné a i užitečné, ale nám zamračounům to ještě nedošlo a cítili jsme **[183]** se ukrývání, ublížení, ošizení. Jako třeba když nám zbourali klimentské mlejny²⁰² a potom zase počali zasypávat ty tůně, pahýly, ostrůvky a jámy našich dalších mladých snů, které tu po tom všem masakru zbyly. Ano, mládí, ono na tom jistě něco je, ale co můžeš dělat člověče česká a obecně? Můžeš proti tomu reptat, že hospodu na Benátkách proměnili **[184]** v porodnici? A že sklad šutrů a potrubí tam proměnili ve veřejné koupaliště? A že na divokou kdysi západní špici ostrova, postavili elektrárnu? A na jeho jižní bok moderní propust pro výletní parníky? Můžeš reptat a brečet, ale jen potichu a pod peřinou, poněvadž by se lidi smáli a nadávali ti sobcům. Rodit děti je důležitější než rodit opilce a hospodské poprdy. A lituješ-li svého mládí, inu, tam při**[185]**chází na svět další a další mládí, a to jsou a budou lidé a tvorové stejní jako ty, ne-li lepší.

No tenkrát nám to zkrátka ještě tak přesně nedošlo, a tak jasně nesvítilo. A tak přesto, že se nám ty mladé hezké holky v mikádě líbily o mnoho lépe než ty druhy drdolované dlouhovlasé nebo copaté Matyldy a Brunhyldy, přece jen jsme tu teskně hleděli na plac, kde jsme kdysi pálili první ohně, skrývali se za keři a větvemi a žili si tu jako svobodní Indiáni. Pět, šest let uplynulo a všechno **[186]** to zmizelo a proměnilo se. Klimentské mlýny, starý František i východní příd' dávných Benátek. Ale nechtěli jsme se jich vzdát. Nechtěli jsme odtud couvnout. Na**[187]**opak nyní se nám zdálo, že v té záplavě zdejších polonahých, opalujících a koupajících se lidí se cítíme se svými kouzelnými tajemstvími rovněž osamoceni. Tvářili jsme se záhadně, kuli jsme nové cesty a plány a rozhodli jsme se utábořit u jednoho²⁰³ mohutného pilíře pod pískovcovým železničním mostem, dneska už přes sto let starým²⁰⁴. Tady

199 Široké krátké mužské kalhoty pod kolena.

200 Membránou.

201 Škrtnuto: vých

202 Helmovy mlýny (Soukup 1905: 37–38).

203 Škrtnuto: pod

204 Negrelliho viadukt byl uveden do provozu v roce 1850 (Fischer, Fischer 1985: 29–34).

v řevu a pískotu vlaků bude přece jen ticho pro naše spiklenecké schůzky a slezinky, přes všechny [188] hřmoty tu budeme slyšet své ticho a vidět jen luznost²⁰⁵ svých snů. Bylo to u míst, kde dnes začínají tenisová hřiště a kde bylo tehdy ještě nemálo vysoké trávy, zbytky naší dětinské prérie.

A odtud s kopečka dolů počal budovat Atletický klub Praha, který tehdy pěstoval všechno možné, lehkou i těžkou atletiku i fotbal, elipsovitou běžeckou dráhu posypanou škvárou a jdoucí kolem celé východ[189]ní špičky ostrova.²⁰⁶ Tohle vše se nám zprvu moc nelíbilo, bylo to nové pasekování, hemžení a jaket do zbytků naší sladké a sobecké samoty. Ale přece jen jsme občas závodu přihlíželi, zvláště když tam postavili podium pro trvalý zápasnický a rohovnický ring. A tak občas vytrhnuvše se ze svých vzpurných úvah vůči celému světu, ze svých plánů a návrhů, že příští tah a čundr nás divokých skautů bude do Berouna a odtud přes [190] Nižbor a Novou a Starou Huť na hrad Křivoklát a zejména do hloubi křivoklátských lesů, nebo na Zbraslav na Jarov na panenskou louku vrbiček na břehu Vltavy, nebo tam a tam a zase jinam, přechucovali jsme chvílemi vysokou trávu, ve které jsme seděli ukryti, abychom se podívali, co se děje kolem nás v novém ringu nebo na běžecké škváře. A tak na chvíli odpočívající od svých černých snů, [191] přihlíželi jsme řeckořímskému kočkování nebo pěstnímu souboji klubových žáků, či běžeckému tréninku lehkých atletů.

Na břehu řeky, na rozhraní mezi nábřežím Na Františku a nábřežím Petrským, či jak se mu tehdy říkalo, na rozhraní Starého a Nového Města, za mostem druhdy císaře Františka Josefa prvního neboli Eliščiným a nyní Štefánikovým, byla za první světové války postavená přízemní dlouhá podko[192]vovitá stavba, v níž byla řada malých jizeb tenkrát snad městských kanceláří pro nevím jaké účely. Koncem války z domečků udělali prodejnu aprovizace, brambor, chleba a mouky, a když válka skončila, podkovovitou boudu myslím vyprázdnil, zabednili a nikdo se o ni po nějaký čas nestaral. Ale po převratu²⁰⁷, když se počali trochu upevňovat občanské a republikánské poměry, když se vrátili [193] z front po celé Evropě ruští, francouzští a italská legionáři, lidé od města si opět na záhadnou chalupu vzpomněli, počali v ní uskladňovat všelijakou nestrělnou a nesečnou vojenskou výstroj. Staré rakouské vojenské tornistry — telata, italské torny ze silného hadicového plátna, všelijaké brotsaky — chlebníky, řemeny a řemení, mírové širáky americké armády, francouzské [194] tmavomodré baretty a jiné obnošené, někdy i provrtané kuličkou nebo podezřele zrezavěné jako od krve, ale to nic. To se všechno prodá, odbude, zpeněží, jen se nebojte.²⁰⁸ A poněvadž právě tehdy znovu české skautské hnutí, za války zakázané²⁰⁹ a nyní nazvané československým, a protože neměli pro ty skauty, pro to nové státní hnutí československé mládeže (kromě sokolského a střelec[195]kého dorostu) prozatím jinde místo, darovalo nebo prodalo město skautům tuhle celou chalupu s řadou nevelkých klubovních místnůstek spojených s jednou ústřední chodbou

205 Krásu.

206 Běžecký ovál na Štvanici dokončil sportovní klub „AC PRAHA 1890“ v únoru 1919: <http://www.ac1890.cz/pages/oddil/historie/historie-klubu-v-datech.php> [cit. 2017-08-28].

207 Škrtnuto: když nastal převrat

208 Prodej vojenské výstroje v tomto objektu zmiňují i jiní pamětníci (Noha 1969: 13; Hurikán 1940: 22).

209 Úřady se pouze neúspěšně snažily český skauting sloučit s rakouským (Skautské století 2012: 57).

a skauti si počet kluboven rozebrali podle velikosti svých organizací.²¹⁰ Nejvíce jich přidělili velkému českému skautskému hnutí Spojeným sborům junáků — skautů, jejichž vůdcem byl profesor Svojsík. [196] Další místnosti obsadili Halaburdovi sociálně- demokratičtí skauti, skauti socialisté, sdružení sice zdánlivě pod křídly národně socialistické partaje²¹¹, ale ve skutečnosti vedeni a vychováni manželskou dvojicí inženýra Štycha a jeho manželky Luisy Landové-Štychové²¹², kteří byli členy pražské anarchokomunistické skupiny doktora Vrbenského²¹³, Michala Káchy²¹⁴, Aloise Hykeše, Franty Sauera²¹⁵ a ostatních. Snad zde také sídlili komunističtí Spartakovi skauti práce a jiní a jiní, ale ač všichni proletářského původu, přece jen politicky jsme byli dosud zmatení jelimánkové, které vážná část života dosud ponechávala až posvátně prostými. A tak co nás k té dřevěné velechajdě [198] v oněch dnech nejvíce přitahovalo, byly, že tam koupíš lacino rajtky z cvilinku²¹⁶, ze štruksu nebo z kopřivových rakouských hadrů, za babku dosti zachovalé koňské houně a pak hlavně chlebníky neboli „filce“ čili „podniky“ a správnou a zánovní italskou tornu od Piavy či od „Monte Proserento“, které bylo na onu dobu něčím nevídaným. Byla daleko lepší než turistický [199] batoh starého typu, do něhož se vše prostě naházelo a z něhož jsi pak v lese tak dlouho věci lovil, až jsi je vylovil a zpřeházel. Kdežto italská torna měla všelijaké kapsičky, kapsy a přihrádky²¹⁷, daly se v ní všechny skautské starosti, záležitosti i zbytečnosti pěkně složit a na hřbetě ti stála pěkně vysoko a tvrdě na ramenou a neprdelila se ti plácavě až někde [200] pod holení jako batoh.

LITERATURA

- 40 let trampingu na Lužnici. 1964. Tábor: Okresní archív.
 Alexander, B. F. 2015. *Coxey's Army. Popular Protest in the Gilded Age*. Baltimore: John Hopkins University Press.
 Allen, J. 2012. *Icons of Danish Modernity. Georg Brandes and Asta Nielsen*. Washington: University of Washington Press; http://www.edition-filmmuseum.com/product_info.php/info/p27_ValdemarPsilander18841917.html?XTCSid/3fb1d3115ad483f34c2abd086e19309e [cit. 2016-12-15].
 Axtell, J., W. C. Sturtevant 1980. „The Unkindest Cut, or Who Invented Scalping.“ *The William and Mary Quarterly* 37 (3): 451-472.

- 210 Objekt stál v místech dnešního parku Lannova naproti novoměstské vodárenské věži. Mušel ustoupit při plánové výstavbě v roce 1935: <http://www.svazskautu.cz/historie/praha-ve-stopach-skautske-historie/> [cit. 2017-08-28].
 211 Strana změnila svůj název na národně socialistickou až po odchodu anarchistů na sjezdu v roce 1926.
 212 Luisa Landová-Štychová (1885- 969) česká novinářka, astroložka a poslankyně za socialistickou a později komunistickou stranu (Malíř, Marek 2005 747-762).
 213 Bohuslav Vrbenský (1882-1944) představitel českého anarchismu, meziválečný ministr a poslanec nejprve za socialistickou a později komunistickou stranu (Tomeš et al. 1999).
 214 Michael Kácha (1874-1940) český novinář, anarchista a vydavatel (Lexikon 1993: 608-609).
 215 Franta Sauer (1882-1947) prozaik a anarchista, podílel se na stržení mariánského sloupu (Lexikon 2008: 39-41).
 216 Druh látky z hrubší příze.
 217 Škrtnuto: kde

- Bartošek, L. 1957. *Ponrepo. Od kouzelného divadla ke kinu*. Praha: Orbis.
- Bartošek, L. 1985. *Náš film. Kapitoly z dějin (1896–1945)*. Praha: Mladá fronta.
- Bedore, P. 2013. *Dime Novels and the Roots of American Detective Fiction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Berka, M. 1991. *Posázavský pacifik*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů.
- Cekota, V. 2004. *Jan Šrámek a tělovýchovná organizace Orel*. Pp. 289 in *Jan Šrámek — kněz — státník — politik*, Olomouc: Moneta FM.
- Český hraný film II. 1930–1945*. 1998. Praha: Národní filmový archiv, 1998.
- Český hraný film III 1945–1960*. Praha: Národní filmový archiv, 2001.
- Český hraný film IV. 1961–1970*. 2004. Praha: Národní filmový archiv.
- Dějiny města Ústí nad Labem*. 1995. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem.
- Elsaesser, T. 1996. *A Second Life. German Cinema's First Decades*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Fisher, J., Fischer, O. 1985. *Pražské mosty*. Praha: Academia.
- Hanzlíková, K. 2004. „Bývalý hotel U císaře Rakouského na Poříčí se přestavuje na hotel IBIS.“ *Za starou Prahou. Věstník Klubu za starou Prahu* 2004 (1): 16–21.
- Hoffmann, H. 2003. *Western Film Highlights. The Best of the West 1914–2001*. Jefferson: McFarland.
- Hofman, L. 1963. *Vitr z dalekých cest. České Budějovice: Krajské nakladatelství*.
- Hurikán, B. 1933. *Tramenské zkazky. Naše dějiny*. Praha: Práce intelektu.
- Hurikán, B. 1940. *Dějiny trampingu*. Praha: Jaroslav Tožička.
- Jandelli, C. 2006. *Le dive italiane del cinema muto*. Palermo: L'Epos.
- Kneidl, F. 1923. *Dějiny města Karlína*. Praha: F. Kneidl.
- Kössl, J., M. Waic. 1992. *Český trampingu 1918–1945*. Praha: Práh.
- Krško, J. 2016. „Dějiny trampingu v pohledu Boba Hurikána a Gézy Včeličky“. *Historie — Otázky — Problémy* 8 (1): 171–173.
- Lexikon české literatury 2/III K–L*. 1993. Praha: Academia.
- Lexikon české literatury 3/III P–Ř*. 2000. Praha: Academia.
- Lexikon české literatury 4/IS–T*. 2008. Praha: Academia.
- Mácha, Z. 1967. *Kronika trampské písničky*. Praha: Panton.
- Malíř, J., Marek, P. 2005. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a v Československu 1861–2004 I.*, Brno: Doplněk.
- Mareš, J. 2015. „Zápas o dobré jméno. Skauting a tramping v první československé republice.“ *Dějiny a současnost* 37 (9): 14–17.
- McMurry, D. L. 1929. *Coxey's Army. A Study of the Industrial Army Movement of 1894*. Boston: Little, Brown and Company.
- Mix, Paul. 1972. *The Life and Legend of Tom Mix*. New York: Prentice Hall.
- Morkes, F. 1977. „Tramenské hnutí ve středních Čechách (Příspěvek k poznání jeho pokrokové orientace).“ *Středočeský sborník historický* 12: 55–67.
- Mucha, V. 1975. *Dějiny dělnické tělovýchovy v Československu*. Praha: Olympia.
- Noha, R. 1969. *Odlesky táborových ohňů. Jílové u Prahy: Muzeum těžby a zpracování zlata v Jílovém u Prahy*.
- Obchodní adresář a schematicismus pro hlavní město Prahu V. 1930*. Praha.
- Peprník, J. 2007. „Buffalo Bill a Wild West Show.“ *Host* 12 (1): 64–69.
- Prawer, S. S. 2005. *Between Two Worlds. The Jewish Presence in German and Austrian Film, 1910–1933*. New York: Berghahn Books.
- Sadoul, G. 1958. *Dějiny filmu od Lumiéra až do doby současné*. Praha: Orbis.
- Sílu nám dávala strana*. 1961. Praha: Mladá fronta.
- Skautské století. Dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Mladá fronta, 2012.
- Soukup, J. 1905. *Pražské jezy, mlýny, vodárny a nábřeží*. Praha: Weinfurter.
- Stehlík, F. 1929. *Stehlíkův historický a orientační průvodce ulicemi hlavního města Prahy*. Praha: F. Stehlík.
- Štoviček, I. 2002. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16.*

- století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. — 20. století pro potřeby historiografie. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR.
- Toeplitz, J. 1989. *Dějiny filmu I. 1895 — 1918*. Praha: Panorama.
- Tomeš, J. a kol. 1999. *Český biografický slovník XX. století, díl III. Q–Ž*, Praha: Paseka.
- „Trampové a weekendisté“. 1933. *Camping* 1 (5): 1.
- „Tramprská „šlechta“. *Rudý večerník* 11 (258): 4.
- Včelička, G. 1944. *Pražské tajemství*. Praha: Josef Lukasík.
- Vejvar, S. 2014. *Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách 1909–1948*. Disertační práce. Praha: Knihovna Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
- Vykouřilová, Z. 2008. *Svaz junáků skautů a komunistický skauting optikou skautských tištěných médií v letech 1922–1924*. Bakalářská práce. Brno: Ústřední knihovna fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

